

కాశ్యపమయిన; తే-నీయోక్తులపేర్లం-అపకీర్తిని; కథయివలయు
తి-చెప్పకొనగలదు; తి భాషా-అతియక్షమేకదా; సంభాషిత
వ్య-శౌర్య ధైర్యాదిగుణములచే నబ్బనించబడినవానికి; అపకీ
ర్తి-అపకీర్తి; మరణాచ్ఛ-చావుకంటే; అతిరిచ్య తే-అధిక
మగుచున్నది.

ఇదిగాక సమస్తభూతములును యిక బహుకాలము వరకు
నీ యపకీర్తిని చెప్పుచుండును. గౌరవముగలవానికి మరణము
కన్నను యపకీర్తియే అధికము.

భయాద్రణాదు పరతం మత్యం త్వాం మహారథాః॥

ఏహంచత్వాం బహుమతో యాత్వా యావ్యసి లాభువం.

ఏహం-ఏదుర్యోధనాదులకు; త్వం-నీవు; బహుమతః-శౌ
ర్యధైర్యాదిగుణములచేబహుమానితుడవైతివో; మహారథాః-
మహారథికులయిన; తే-అదుర్యోధనాదులు; త్వాం-నిన్ను; భ
యాత్-భయమువలన; రణాత్-యుద్ధమువలన; ఉపరితం-
నిత్యత్తిరిందిన వానిగా; మత్యం-తలంచగలదు; బహుమ
తః-పూర్వమందు బహుమానము చేయబడినవాడవు; యా
త్వా-అయి, లాభువం-పిమ్మట చులకదనమును; యావ్యసి-
పొందగలవు.

కూతులగు కర్ణదుర్యోధన ప్రభృతులును నిన్ను భయము

చే యుద్ధమునందు తోలగినవానిగా జలంతురు. నిష్పాదివంతులవగు మిక్కిలి గౌరవించి తో వారలంకడు యింక చుట్టవగా చూతురు.

అవాచ్య వాదాం శృణవహాస్వదివ్యం తిత రాహితాః॥

నిందంత వైవ సామర్థ్యం తతోద్యుఖ తరన్నకిం. 86.

తవ-నీయొక్క; సామర్థ్యం-సామర్థ్యమును; నిందంత-దూషించుచున్న; తవ-నీయొక్క; అహితాః-శత్రువులయిన ధార్తరాష్ట్రీలు; బహూక్-అనేకములయిన, అవాచ్యవాదాః-పలుకదగనిపలుకులను; వదివ్యంతి-చెప్పకొనంగలదు; తతః-అంతకంటె; ద్యుఖతరం-మిక్కిలి దుఃఖము; కిన్ను-ఏమియున్నది.

నీ శత్రువులు నీనిదివంతుల అచ్చటట్టుట చూసిన సామర్థ్యముల నిందించుచూ నీవిషయమయి తెప్పరానిమాటలతెప్పదురు. అంతెన్న అధిక దుఃఖము ఏమకలదు?

హతోవా ప్రాప్యసే వ్యగ్రం జిత్యావాభోక్త్య సేమహిం॥

తస్మా నుత్తిష్ఠ కాంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. 87.

సే-కాంతేయ-ఓయి అర్జునుడా; హతోవా-యుద్ధమందు శత్రువులచేత జంతులవినవాడవైతివేని; వ్యగ్రం-వ్యగ్రమును; ప్రాప్యసే-సొందగలవు; జిత్యావా-వారలజయింపినవా-

దవయితేని; మహిం- భూజాత భోగములను; భోగ్యనే-అను
భవించగలవు; తస్తాత్ - ఆకారణమువలన; యుద్ధాయ-యుద్ధ
ముకొఱకు; కృతనిశ్చ యస్య- కృత- చేయబడిన; నిశ్చయ
స్య- శత్రువులజయింతు నను నిశ్చయముగల వాడవయి; ఉ
న్దిష్ట- లెమ్ము.

ఇక యుద్ధముజేసినచో హతుశవగుదువేని స్వర్గము పొందు
చువు. జయింతువేని రాజ్యన నుభవించువు. అందువల్ల ఓల్గు
నుడా యుద్ధముచేయఁ శ్చయించినవాడవై లెమ్ము.

సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ॥

తతో యుద్ధాయ యజ్ఞస్త్వనైవంపాప మవాప్నోసి. ౩౩.

సుఖదుఃఖ-సుఖదుఃఖములను; సమే- సమానములుగా; కృ
త్వా-చేసి; లాభాలాభౌ- సుఖదుఃఖముల వలన గలిగెడి లాభా
లాభములను; జయాజయౌ- జయోపజయములను; సమా-సమా
ములుగా; కృత్వా-చేసి; తతో-అరిష్టుట; యుద్ధాయ-యుద్ధము
కొఱకు; యజ్ఞస్త్వ-అయత్నపడెనుము; ఏవంచేత్ - ఇట్లుయుద్ధ
ముచేసితికేని; పాపం-పాపమును; నావాప్నోసి- పొందవు.

సుఖదుఃఖములను లాభనష్టములను జయపరాజయములను
సమానముగానెంచి అరిష్టుట యుద్ధముచేయ వూనుము. అట్లు
చేయుదుకేని పాపమును పొందవు.

అవతారిక. అందుకు సాధన భూతమైన కర్మయోగమును చెప్పుచున్నాడు.

ఏమాభిహితాసాంశ్యే బుద్ధిర్యోగ్యే శ్వేతీమాంశ్వణః |

బుద్ధ్యా యుక్తోయ యోపార్థ కర్మబంధం ప్రహన్యసి. ౩౭.

పే.పాథక-ఓయి అర్జునుడా; సాంశ్యో-అత్తిత త్వేనంగలి

ఏమా-ఈ ప్రతిపాదించబడిన; బుద్ధి-బుద్ధి; -శ్వేతు: అభిహితా-

చెప్పబడిన; యోగేతు-యోగవందైతే; ఇమాం-ఈబుద్ధి

ని; శ్వేత-వీనుము; యయాబుద్ధ్యా-ఏబుద్ధితోడ, యుక్తస్య-

కూడినవాడివై; కర్మబంధం-కర్మబంధమును; ప్రహన్యసి-వి

డువగలవో.

అర్జునుడా! ఇది అత్త త త్వజ్ఞానము యిప్పుడు చెప్పితి

ని. ఇక కర్మయోగ జ్ఞానమును నీకు చెప్పుచును వినుము. ఈ

కర్మయోగవిషయమైన జ్ఞానముతో కూడిన నాడు కర్మబంధ

మును వదలును.

దేహాభిక్రమరాశోస్తి ప్రత్యేకాయో నవిద్యతే |

స్వల్పమప్యస్యధర్మస్య త్రాయతేమహతోభయాత్. 40.

ఇహ-ఈ కర్మయోగమందు; అభిక్రమరాశే-అరంభనా

శేనము; నాస్తి-లేదు; ప్రత్యేకాయాః-ప్రత్యేకాయములు; నవి

ద్యతే-లేదు, అప్యధర్మస్య-యీ యోగముయొక్క; స్వల్పమ

పి- ఉపక్రమచూత్రమైనను; మహలే - అధికమయిన; భయాత్ - సంసారభయమువలన; త్రాయతే - రక్షించుచున్నది.

ఈ కర్తయోగము నందు ఆరంభించుటలో కష్టమేమియు లేదు ప్రత్యవాయమాను లేదు. ఈ ధర్మముకొంచెము యను స్థించినను గొప్పదియైన సంసారభయమునుండి తొలగించును.

వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి రేకేహ కురునందన!

బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోవ్యవసాయినాం. 41.

పీ- కురునందన- ఓయి అర్జునుడా; ఇహ-ఋవిధానమంతయు; వ్యవసాయాత్మికా- నిశ్చయాత్మికమయిన; బుద్ధిః-బుద్ధి; ఏకా-ఒకటియును; ముఖ్యమైనదియును; అవ్యవసాయినాం- నిశ్చయ రహితులయొక్క; బుద్ధయః-బుద్ధులు; అనంతాశ్చ-సంఖ్యలేనివియును; బహుశాఖా.- బహు శాఖలుగలదానివలె ఖలాన క్షములయినవియును.

ఓ అర్జునుడా! సాంఖ్యయోగ జ్ఞానముగా నికర్తయోగజ్ఞానముగాని నిశ్చయ రహితమయిన జ్ఞానము ఒకటియే అగుచున్నది. ఇక నిశ్చయము లేనివారికి కలుగుజ్ఞానములు మాత్రమే నానావిధములయినంతములుగా నుండును.

యామినాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంత్య విపశ్చితః॥

వేదవాదరతాః పార్థ నాన్యక స్తీతి వాదినః.

కామాత్మానః స్వగళ వరాజస్తకమళ ఫలప్రదామ్!

క్రియావిశేషే బహుభౌం భోగైశ్వర్యగతింప్రతి. 42. 43.

సోపాథః- ఓయి అర్జునుడా; అన్యత్- స్వగళఫలమున
కింటు వేరైనది; నాస్తి- లేదు; ఇతి- ఇట్లుని; వేదవాదరతాః,
వేద- వేదములయొక్క; వాద- అథవాదముల యందు; ర
తాః-అన క్తులయిన; వాదినః- వాదశీలురయిన; అనిపశ్చితః-అ
పండితులు; యాం-ఎ; ఇయాం-యూ; పుష్పితాం- పుష్పించి
నలతః వలె రహ్యమైన; వాచం- స్వగళఫల ప్రతిపాదకవాక్య
మును; వగంతి-చెప్పుచున్నారో; కామాత్మానః-కామ-కోరికల
యందు; అత్తానః-మనస్సుగలిగినట్టి; స్వగళవరాః- స్వగళమే
యత్తనుపురుషార్థముగాగలిగినవారలు; జన్తకమళఫలప్ర
దాం- జన్త-స్వగళఫలానంతరమందు జన్తమును; కవళ- క
వళములనడి; ఫల-ఫలమును; ప్రదాం-ఇచ్చునట్టి; భోగైశ్వ
ర్యగతింప్రతి- సుఖ ప్రసుత్వములయొక్క ప్రాప్తిని గూర్చి; క్రి
యావిశేషబహుభౌం- క్రియా-కార్యములయొక్క; విశేష-వి
శేషములు; బహుభౌం- ప్రచురములుగాగలిగిన; వాచం-వా
క్యమును చెప్పుచున్నాడు.

2. అర్జునుడా వేదములయందు చెప్పబడిన అర్థ వాదముల
యందాన క్తులయి కామాధీనులయి స్వర్గమే లభికముగానంది

యెవరైతే వ్యర్థము మొకలగు ఫలములకు సాధనములైన కర్తములకంటే వేరేలేదనెడు ఈ జన్మకర్తముల నిష్పునదియు భోగైశ్వర్యములసాక్షికి కారణములయిన నానావిధ కర్తములనుజెలుపునదియు వినుటకుయింపైనదియునగు మాటనుజెప్పదురో వారు అజ్ఞానులు.

భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాప హృతచ్ఛేతసామ్!

వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధి స్సమాధౌ నవిధీయతే. 44.

భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం- సుఖ ప్రబుత్వములయందాసక్తులైన; తయా- క్రియావిశేషబహుళమైన పుష్పిరివాక్యముచేత; అపహృతచ్ఛేతసాం- అపహరింపబడిన చిత్తిముగలవారలకు; నమాధౌ- దిష్టికాక్రమండు; వ్యవసాయాత్మికా-నిశ్చయార్థితమైన; బుద్ధి-బుద్ధి, నవిధీయతే- విధింపబడదు.

ఆ అజ్ఞానుల వాక్యమునకు లోబడిన మనస్సుగలవారలై భోగైశ్వర్యములయందాసక్తులైనవారలకు సాంఖ్యయోగమునందుగాని కర్తయోగమునందు గాని నిశ్చయార్థితమైన బుద్ధి అంతఃకరణమునందు కలుగదు.

తై గుణ్య విషయా వేదా నిస్తైగుణ్యో భవాద్భవ!

నిశ్చయాంత్యో నిత్యవత్త్వో నిర్వ్యాగ క్షేమతత్తవాః. 45.

హి అద్భుత- ఓలద్భుతుడా; వేదా- వేదములు; తైగుణ్య

విషయో- పశ్యతే చ వైమానునిష్ఠులైవ పురుషులకు తత్త్వము
సూచకములను గలుగజేయునట్టివి గావున నీవు; నిర్వృంప్యః-
శీతోష్ణాదిసుఖదుఃఖరహితుడవును; నిత్య సర్వస్థః- కాశ్యతసర్వ
గుణవిశిష్టుడవును; నిర్మోగక్షేమః- యోగక్షేమరహితుడవును;
అత్మవాన్- అత్మజ్ఞానము గలవాడవును; ప్రాగుణ్యః- త్రిగుణా
రహితుడవును; భవకన్యా.

ఓ అర్జునుడా! వేదములు ఈ సంపారమే విషయముగా గ
లవి. నీవు నిష్కాముడవును ద్వంద్వములను వదలినవాడవును
ఎల్లప్పుడును సత్త్వగుణము గలవాడవును యోగక్షేమములవి
డిచిన నాడవును అత్మజ్ఞానము కలవాడవు నగుము.

యావానర్థ ఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే।

తావాన్ సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణ్య విజానతః. 46.

ఉదపానే- బావియందు. యావానర్థః- ఎంత ప్రయోజన
ము; భవతి- అగుచున్నదో; తావానర్థః- అంతప్రయోజనమే;
సర్వతః- అంతటను; సంప్లుతోదకే- నిండియున్నదముగలమడు
గునందు; భవతి- అగుచున్నది; సర్వేషు వేదేషు- సమస్తవేద
ములయందు; యావానర్థః- ఎంతప్రయోజనము; భవతి- అ
గుచున్నదో; తావానర్థః- అంతప్రయోజనము; విజ్ఞానతః- జ్ఞాని
యైన; బ్రాహ్మణ్య- బ్రాహ్మణునకు; భవతి- అగుచున్నది.

కొద్దినీళ్లుగల బావులు మొదలగువానియందు స్నాన పానాదిప్రయోజనము యెంతమాత్రము గలుగునో, అది అంతటను ప్రసహించుచున్న మహా ప్రవాహము గల నదులు మొదలగు వానియందుకలుగు నంత ప్రయోజనములలో నంతర్భావము నొందునట్లు యానమ న్నవేదములయందు చెప్ప బడినకనుకలు అనుష్ఠించుటవల్ల కలుగుఫలము అంతకన్నను మిక్కిలిగొప్పదైన జ్ఞానముగల బ్రాహ్మణునకుఁ గలుగు మోక్షరూపపహుఫలములో నంతర్భావము నొందును.

కర్మశ్రేయో నాధికార స్తై మా ఫలేషు కదాచన |

మాకిర్త ఫలహేతుర్భూ త్తాంసంగోన్వయకర్మణి. 47.

శ్రే-నీకు; కర్మశ్రేయ- నిర్విస్తమి త్రికాదికర్మమునందే; అధికార-అధికారము; ఫలేషు- కమ-ఫలముల యందు, అధికార-కోరిక; కదాచన- ఒకప్పుడును, మాన్తు- లేకయుండుగాక; త్వ-నీవు; కర్మఫలహేతుః- కర్మఫలమునకు కారణమయిన వాడవు; మాభూ- కాకియుండుము. ఇందుకు శ్రీవిష్ణుపురాణమందు జెప్పియున్న విధంబెట్టినిన. శ్లో. తత్కర్మయన్న బంధాయ సావిద్యా యావి ముక్తయే | అయాసాయాపరంకర్మ విద్యాన్యో శిల్పనైపుణమితి. ఏ కర్మము బంధకరము కాకయున్నదో అకర్మము ఏవిద్య ముక్తికారణ మగుచున్నదో అ

విద్యయును శ్రేష్ఠములు తక్కిన కర్తములును విద్యయును నా
యాజ్ఞమువలనను నేర్పునకును గారణభూతములుగాని వానిజ్ఞా
న నితరప్రయోజనము లేదు. శే-నీకు; అకర్తాని- కర్తమును
బాలించుటయందు; వంగ-అనర్థి; మాన్తు-లేకయుండుగాక.

నీకు గర్తములనుష్ఠించుట యందే యధికారముగాని జ్ఞా
ననిష్ఠయందధికారము లేదు. అ కర్తానుష్ఠానమునందును నీ
కొకప్పుడును దత్ఫలములు క్షోరుటకారాదు. నీవు కర్తఫలము
లకును గారణము గావలదు. కర్తముల ననుష్ఠింపకకుండుట
యందును తగిలియుండవలదు.

యోగిష్ఠః కురుకర్తాని సంగంత్యత్వా ధనంజయః।

సిద్ధ్యసిద్ధ్యో స్సమూహాత్వా సమత్వంయోగఉచ్యతే. 48.

హీ ధనంజయ- ఓ అర్జునుడా; సిద్ధ్యసిద్ధ్యోః-ప్రాప్తియం
దును అప్రాప్తియందును; సమత్వం- సుసస్సు సమముగానుం
కుట; యోగిష్ఠి- యోగమని; ఉచ్యతే- చెప్పబడుచున్నది.
యోగస్థస్యై- యోగమందున్నవాడవై; సమః-జయఃపజయ
ములయందు సముడవు; భూత్వా-అయి; వంగం-అనర్థిని; త్య
క్త్వా-విడిచి; కర్తాని-యధాదికర్తములను; కురు-చేయుము.

ఓ అర్జునా! నీవుయోగము నవలంబించిన వాడవై యీ
శ్వరారాధనార్థమై సిద్ధికల్గినను సిద్ధిలేకున్నను నముండవై కర్త

మహాభారతము. సిద్ధియించును. అసీద్ధియవలయును. దుష్టులై
యందుటయే యోగమనఁబడును.

యోగేణవ్యాపరంకర్త బుద్ధియోగానా ద్ధవంజయః

బుద్ధాశరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః. 49.

హే ధవంజయ- ఓయి అట్టనుచా; బుద్ధియోగానా- నిష్కా-
మ మునోబుద్ధి యుక్త కర్తమునకంటె; కర్త- కామ్యకర్తము,
దూరేణ-దూరముగుటచేత; అపరం-నికృష్టమయినది; హి- ఏ
కారణమువలన; ఫలహేతవః-కామ్యఫలములే కారణములుగ
గలవారలు; కృపణాః-నికృష్టలెననంపారులో, ఇందుకుశ్రుతి
“యోవాత దక్షరమ విదిత్వా స్తాల్లోకాత్ స్త్రీరథ కృపణః”
ఎవడు నాకరహితమైన వరమొత్తకు తెలియఁజో వాడు పర
లోకమునకు బోయినను గృహముదని చెప్పుదున్నది, కావున,
బుద్ధౌ- జ్ఞాన విషయమై; శరణం- కర్తమును; అన్విచ్ఛ-
ప్రార్థించుము.

అర్జునా! ఈ నమస్త్వబుద్ధితోఁగూడి చేసిన కర్తముకన్నను
ఫలాపేక్షలతోఁ చేసిన కర్తము మిక్కిలి నికృష్టము కావున నీ
వు పరివర్తబుద్ధి నాశ్రయించుము. ఫలాపేక్షతోఁ గర్తము
లుచేసి తత్ఫలమువలనఁగారణములై జన్మాదులగుందువారు దీను
లై చెడుచును.

బుద్ధియుక్తో జహతిహ ఉభేనుకృత దుష్కృతః

తస్మాద్బోగాయ యుజ్యస్య యోగఃకర్తవ్యం కాశలం. ౪౦.

బుద్ధియుక్తః-ప్రాప్త్యప్రాప్తులయందు నమత్వబుద్ధితో గూడినవాడు; ఇహ-ఈలోకముందు; ఉభే-రెండైననుకృతదుష్కృతే-పుణ్యపాపములను; జహతి-త్యజించుచున్నాడు; తస్మాత్-అకారణమువలన; యోగాయ-బుద్ధియోగముకొఱకు; యుజ్యస్వ-ముక్తుడవగుము; తథాహి-అదియుక్తమేకదా; యోగః-ప్రాప్త్యప్రాప్తులయందు నమత్వబుద్ధియే; కర్తవ్యం-కర్తములయందు; కాశలం-శుశలత్వము.

నమత్వబుద్ధితో కూడిన నానిది కొన్ని పుణ్య పాపములు రెండును పోందవు కాబట్టి నీవు యోగమునవలంబించివుము ■ ర్తములుచేయుట యందు యోగమునేర్పరితనముగాయున్నది.

కిర్తజంబుద్ధి యుక్తాహి ఫలంత్యక్త్యా మనీషీణః।

జన్మబంధ వినిర్ముక్తాః పశంగచ్ఛంత్యనానుయం. ౪౧.

బుద్ధియుక్తాః-మోక్షవిషయ బుద్ధితో గూడిన; మనీషీణః-అత్తానాత్మవివేకజ్ఞులు; కిర్తజం-కర్తములవలన బుట్టిన; ఫలం-ఫలమును; త్యక్త్యా-చిడిచి; జన్మబంధ వినిర్ముక్తాః-జన్మము నెడిబంధమువలన విడువబడినవారై; అనానుయం-వశ్యప

ద్రవరహితమయిన; వడం-స్థానమును; గచ్చంకిహి-పొందుచు
న్నాడు గదా.

ఏల యనగా నమత్త్వబుద్ధితో కూడిన పుడితుడు కర్తవ
లనబుట్టిన ఫలమునిడిచి జన్మబంధముచే లోబడిన వారలై న
వోవోద్రహితమైన మోక్షమును లొందుదురు.

యదాతే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతి తరివ్యతి।

తదాగంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యవ్య శ్రుతవ్యచ. 52.

యదా- ఎప్పుడు; తే-నీయొక్క; బుద్ధి- బుద్ధి; మోహకలి
లం- దేహభిమానదూషకాలువ్యమును; వ్యతిరికివ్యతి- చాల
గలదో; తదా-అప్పుడు; శ్రోతవ్యవ్య-వినిదగినయర్థమునకును;
శ్రుతవ్య-వినినయర్థమునకును; నిర్వేదం- శైరాగ్యమును; గం
తాసి- పొందగలవు.

ఎప్పుడై “ ఈబుద్ధి ఈమోహమును విడుచునో అప్పుడు నీ
వు వివరలసినదానికిని విన్నదానికిని వినుగుపొందుదువు.

శ్రుతివిప్రతి పన్నాతే యదాస్థాన్యతి నిశ్చలా।

సమాధా వచలాబుద్ధి నైదాయోగ మవాప్స్యసి. 53.

శ్రుతివిప్రతిపన్నా - వేదాంతశ్రవణముచేత ముందు జలింప
జేయబడిన; తే-నీయొక్క; బుద్ధి-బుద్ధి; నిశ్చలానతి- చలించని
దై; సమాధా. “ శ్లో. సమాధి న్ననురా వస్థా - జీవాత్మ ప

రమాత్మ " యోగః; వమతావస్థ- సమాధియనంబగును ఆ సమాధియందు; యథా- ఎప్పుడు; అచలా- స్థిరమయిపోయెను; ఘోషా- ఉండగలదో; తదా; అప్పుడు; యోగం-యోగము; అవాప్యసి- పొందగలవు.

వేదాంత శ్రవణముచేత చలనమునొందిన నీబుద్ధి యెప్పుడు సమాధియందు నిశ్చలముగా నిలుచునో అప్పుడు యోగము బొందగలవు.

అవతారిక. అర్జునునుడు చెప్పుచున్నాడు.

అర్జున ఉవాచ.

స్థితప్రజ్ఞ స్య భావా సమాధి స్థస్య కేశవ!

స్థితధీః కిం ప్రభాషేత కిమాసీత వ్రతేతమ్.

54.

హే కేశవ- ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; సమాధిస్థస్య- ఈ చెప్పబడిన సమాధియందున్న; స్థితప్రజ్ఞస్య- బ్రహ్మేవాహ మస్మి అనెడి నిశ్చలబుద్ధిగలపురుషునికి; భావా-వాచకలక్షణము; కా యెది; స్థితధీః- బ్రహ్మమునందు నిశ్చలబుద్ధిగల పురుషుడు; కిం ప్రభాషేత- ఏమి పలుకును; కిమాసీత- ఎల్లుకూర్చుండును; కిం వ్రతేత- ఎట్లునడుచును.

అర్జునుడు అడుగుచున్నాడు. కృష్ణ! సమాధియందున్నవాడై నిశ్చలమైన బుద్ధిగలవానికి ఏమి లక్షణమో అటు నిశ్చ

అ బుద్ధిగల పురుషుడు ఏమి జేసునో ఎట్లుకూర్చుండునో ఏమి బ్రోందునో.

అథకావ్యః ఇట్లర్జునుండకుగగా శ్రీ కృష్ణపాదవింశతి శ్లోకము చున్నాడు.

శ్రీభగవాదవాచ.

ప్రజాహతి యదాకామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్ |

అర్తస్యేనార్త నాతుప్యః స్థితప్రక్షైస్త దోచ్యతే. 55.

హేపార్థ- ఓయర్జునుడా; యదా-ఎప్పుడు; అర్తస్యేన-ప్రత్యగార్తవ్యహాపమునందే; అర్తనా-తనచేత; సంతృప్తపుణ్-అవందించుచున్నవాడై; మనోగతాన్- మనస్సునుబొందిన; సర్వాన్-సమస్తములయిన; కామాన్- తుచ్ఛమనోరథములను; ప్రజాహతి- దిడుడుచున్నాడో; తదా-అప్పుడు; స్థితప్రక్షై-నిశ్చలమయిన ప్రక్షిలకలవాడని; దోచ్యతే- చెప్పబడుచున్నాడు.

భగవంతుడు పలికెను. ఓయి అర్జునుడా! అర్తస్యహాసానుభవముచే సంతోషించినవాడై మనస్సునందు కలుగువట్టి సమస్త కామములను ఎత్తుడుదిడుచునో అప్పుడు స్థితప్రక్షైడని చెప్పబడును.

మఃభేద్యసు ద్విగ్నమనా మృభేష విగత స్పృహః |

వీతరాగ భయ శ్రోధః స్థితధీర్జ్ఞానో హచ్యతే. 56.

దుఃఖములన్నియు - అభ్యుత్థితాది దుఃఖములు గలుగుదుండగా; 'అనుద్వీక్ష్య మనాః' భయపడనిమునుస్సగలవాడను; సుఖము-సుఖములయందు; విగతస్పృహః - పోయినయోగకలవాడును; వీరరాగభయక్రోధః-వీర-పోగొట్టబడిన; రాగ-ప్రీతియు; భయ-భయమును; క్రోధః- రోషమునుగలిగిన; ముని-మననశీలుడు; క్షిలేధీః- నిశ్చలబుద్ధిగలవాడని; ఉచ్యతే - చెప్పబడుచున్నాడు.

దుఃఖములు కలిగినప్పుడు కలతపడని మనస్సుగల వాడును సుఖములయందు ఆకలేనివాడును, రాగము, భయము, క్రోధము లేని వాడు నగు మునిష్ఠిత్వబ్రహ్మదని చెప్పబడుచున్నాడు.

యస్సర్వత్రా నభిన్నేహ నైతత్ ప్రాకృత భావభం

సాభినందతి న ద్వేషి తస్యవ్రజ్ఞావరిషీతా. 57.

యః - ఏవురుషుడు, సర్వత్ర - సకలప్రయోగసములయందును; అనభిన్నేహః - ఉపాసీనునివలె స్నేహములేనివాడై; తత్తచ్చ భావభం - ఆమితభావభములను; ప్రాకృత-పోంది; సాభినందతి - సంతోషించడో; న ద్వేషి - ద్వేషించడో; అనగా తుభమును గూర్చి సంతోషమును, అశుభమును గూర్చి దుఃఖమునుబొందడో; తస్య - అపురుషునియొక్క; వ్రజ్ఞా-బుద్ధి; ప్రతిష్ఠితా - మిక్కిలిస్థిరమయినది.

ఎవడు నకల ప్రయోజనములందును స్నేహము లేనిచాడై ఆయా శుభాశుభములను పొంది శుభముచే నంతోషమును అశుభముచే కుఃఖమును పొందకయందునో వానిబుద్ధిని కృపము అని చెప్పబడును.

యదాసంహరతే చాయం కూర్క్తోంగానీవ సర్వకః॥

ఇంద్రియాణీం ద్రియార్థేభ్యః పత్తిప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. 58.

యదా- ఎప్పుడు; అయం- ఈయోగి; ఇం ద్రియార్థేభ్యః- సర్వవిషయములవలనను; ఇంద్రియాణీ- శ్రోత్రాదీంద్రియములను; కూర్క్-తా బేలు; సర్వకః-అంతట; ఆంగానీవ-కరచర జాడ్యవయవములవలెనే; సంహరతే- ఇమిడించుచున్నాడొ, తదా-అప్పుడు; తస్య-ఆయోగియొక్క; ప్రజ్ఞా-బుద్ధి; ప్రతిష్ఠితా-మిక్కిలి స్థిరమైనది.

యోగిఎప్పుడైతే తాబేలు తన యవయవములను లోపలికి మూడుచుకొనునట్లు తనయింద్రియముల నన్నిటిని విషయములనుండి వ్రవనంపొరించునో అప్పుడు వానిబుద్ధి నిశ్చలమని చెప్పబడును.

విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః॥

రసవర్జం రసావ్యస్య పరందృష్ట్యానివర్తతే.

నిరాకారవ్యక్తి- ఇంద్రియములచేత నింద్రియాత్మ గ్రహణము
శేయశక్తి జేహాభిమానము గల అజ్ఞానకు; విషయా-శబ్దాది
విషయములు; రసవర్జం- అభిలాషవినాగా; వినివర్తంశే- నివ
ర్తించుచున్నది; వరం- పరమార్తను; నృప్త్య- చూచి; అన్య
ఈ స్థితప్రజ్ఞానికి; రసోపి- అభిలాషయును; నివర్తంశే-నివర్తించుచున్నది.

అట్లుగాఁ జూచుచు మాత్రము విడిచినచోకి విషయము
లుమాత్రమే నివర్తించును గాని వానియందలి అభిలాష విడు
వదు. పరమార్తను తలచిన పిమ్మట అయభిలాషయును నశిం
చును.

యతతోవ్యక్తి కాంశేయ పురుషవ్యక్తితః॥

ఇంద్రియాణి ప్రమాధీని హరంతి ప్రసథంమనః॥ 60.

శే-కాంశేయ- ఓయగ్జనుడా; ప్రమాధీని- బలవంతముల
యిన; ఇంద్రియాణి-ఇంద్రియములు; యతః- అచ్చప్రాప్తి
అకు యత్నముశేయమన్న; వివశ్చితి-వివేకియైన; పురుషవ్యక్తి-
పురుషునియొక్క; మనః-మనస్సును; ప్రసథం-బలాత్కారము
గా; హరంతిహి-అకర్షించుచున్నదిగదా.

ఓ అర్జునుడా! పండితుడైన వాడు యెంతవూనికలో తున్న
ప్పటికిని బలవంతమైన యింద్రియములు వానిమనస్సును బలా

త్కారముగా అకర్షణము.

తాని వర్వాణి సంయమ్య యుక్త అసీత మేష్టాః

జలేహి యస్యేం ద్రియాణి బన్య ప్రక్షా ప్రతిష్ఠితా. 61.

యుక్తః-యోగి; తానవర్వాణి- అనాశించియ చూడను; సంయమ్య-సంగ్రహించు; మత్సరస్యే- హాయంచా నత్తుడనవాడై; అసీత-ఉంచును; యన్య-ఎవరికి; ఇంద్రియాణి-ఇంద్రియములు; జలే- అధీనమందచేర్చుచున్నవో; తస్య-అపురుషుని యొక్క; ప్రక్షా-బుద్ధి; ప్రతిష్ఠితా-ప్రమామందు స్థిరమైనది.

కాలట్టి అయింద్రియములన్నింటిని నిగ్రహించి యోగము పూనినవాడై నాయందే మనస్సును వుంచియుండవలెను. ఏల యనగా ఎవనికి యింద్రియములు స్వాధీనమగునో జానిబుద్ధి నిష్పలమగును.

భ్యాయతో విషయాన్ పుంస స్సంగస్తే మాస జాయః ।

సంగార్సంజాయత కామః కామాత్కౌఢోఽభికాయతే.

విషయా-విషయములను; భ్యాయతో- చింతించుచున్న; పుంసః-పురుషునకు; తేమ-అవిషయములయందు; సంగః- అసక్తి; ఉపజాయతే-పుట్టుచున్నది; సంగాత్- అవిషయసక్తివలన; కామో-కోరిక; సంజాయతే-పుట్టుచున్నది; కామాత్- కోరికవలన; కౌఢః-కోఠము; అభికాయతే-పుట్టుచున్నది.

పుష్కరమును నిక్షయములను భ్రానించుట చేత జానియించు
అతనికి జ్ఞాన క్రితలుగును. ఆ అసక్తి వలనను కామము క
లుగును. కామముచేత శ్రోధము కలుగును.

శ్రోధావృత్తి సమూహ మ్మోహావృత్తి స్పృహభిభావము.

స్పృహభిభావము దుష్టభావము బుద్ధిభావము (త్వత్త్వత్). 63.

శ్రోధావృత్తి - శ్రోధమువలన; సమూహ - వివేకశూన్యము; భ
వతి - అగుచున్నది; మోహావృత్తి - ఆ వివేకశూన్యము వలన;
స్పృహభిభావము - గుహ్యవిష్టమార్గభిభావము; భవతి - అగుచు
న్నది; స్పృహభిభావము - అవిస్మృతివలన; బుద్ధిభావము - బుద్ధిభావ
ము; భవతి - అగుచున్నది; బుద్ధిభావము - బుద్ధిభావమువలన;
ప్రకృత్యై - మిక్కిలిచెడిపోవుచున్నాడు.

శ్రోధమువలన మోహముగలుగును. మోహమువలన గు
హ్యవిష్టమైన అర్థమునకు విస్మృతియగును. ఆ విస్మృతివల
న బుద్ధినిశించును. అబుద్ధినిశించుటవలన అతఃకేవలమందును.

రాగ ద్వేష విముక్తైర్విముక్తా నింద్రియైర్కరకా.

అత్తవత్త్వైర్విభిన్నాత్తా ప్రసాద మధికచ్ఛతి. 64.

రాగ - అభిలాషము; ద్వేష - అప్రియము, ఈ రెంటిచేత
ను, విముక్తై - విడువబడినవిగనుక నే; అత్తవత్త్వై - అత్తవత్త్వై
భిన్నములయిన; ఇంద్రియై - ఇంద్రియములచేత; విముక్తా - ఇం

ద్రవియవిషములను; చరన్నకి- అనుభవించుచున్న వాడయినను; విధేయాత్మా- స్వాధీనమయిన మనస్సుగల పురుషుడు; క్రసాదం- నిర్మలత్వమును; అధిగచ్ఛతి- పొందుచున్నాడు.

అందువలన రాగద్వేషములను వదిలి స్వాధీనములయిన యింద్రియములచేత విషయముల సనుభవింపుచు స్వాధీనమైన మనస్సుగల యోగి నిర్మలమగును.

ప్రసాదే నర్వదుఃఖానాం హనిరస్యవశాయతే।

ప్రసన్నచేత సాహ్యశు బుద్ధివర్య వతిష్ఠతి. 65.

అస్య- ఈయోగికి; ప్రసాదేన- నైర్మల్యముకలుగుచుండగా నర్వదుఃఖానాం- నను నైదుఃఖములకు; హనిః-నాశనము; ఉపశాయతే-పుట్టుచున్నది; ప్రసన్నచేతనః- స్వచ్ఛమయిన మనస్సుగలపురుషునకు; ఆశు-శీఘ్రముగా; బుద్ధిః- నిశ్చయూత్తరబుద్ధి; పరివతిష్ఠతి- స్థిరముగానిలుచుచున్నది.

నిర్మలత్వము కలుగుటవలన వీనికి నను నైదుఃఖములును నశించును. ఎందువల్లననగా ప్రసన్నమయిన నిర్మలమయిన మనస్సుగలవానికి శీఘ్రముగా బుద్ధి స్థిరపడును.

నాస్తీబుద్ధిరయు క్తస్య నచాయుక్తస్యభావనా।

నచాభావ యతశ్చాంతి రశాంతవ్య కుతస్సఖం. 66.

అయు క్తస్య- ఇంద్రియనిగ్రహము లేని వానికి; బుద్ధిః- అ

త్సవిషయబుద్ధి; నా స్తి-లేదు; అయ క్తవ్య-వానికి; భావనావ-
ఆత్మస్వరూపాభినివేశమును; నా స్తి-లేదు; అభావయతి-బ్రహ్మ
భావనచేయనివానికి; కాంతి- చిత్తోపరతి; నా స్తి-లేదు; అ
కాంతవ్య- చిత్తోపరతిలేనివానికి; మఖ- బ్రహ్మసంద ముఖము;
కుతః- ఎక్కడిది.

ఇంద్రియ నిఘ్నము లేనివానికి ఆత్మవిషయబుద్ధి కలుగదు.
మరియును ఆత్మస్వరూప భావనయనశించదు. ఆత్మభావనలేని
వానికి చిత్తోపరతికలుగదు. చిత్తోపరతిలేనివానికి ముఖము లేదు.

ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యత్తనోఽను విధీయతే

తదస్య హరిత్రజ్ఞాం వాయుర్నావమి వాంఛసి. 67.

ఇంద్రి యాణాం- ఇంద్రియములు; చరతాం- విషయముల
యందు సంచరించుచుండగా; యత్తనః- ఏమనస్సు; అనువిధీ
య్యతే- పురుషునిచేత నియమింపబడక అనుసరించినతిశాంప
బకుచున్నదో; తత్-అనునస్సు; అవ్య-ఈపురుషునియొక్క ప్ర
జ్ఞాం-ఆత్మానాత్మ వివేకమును; అంభసి-ఉడకమందు; నావం- ఓ
డను; వాయురివ- ప్రతికూలనాయువు వలెనే; హరితిహి- అక
ర్మించుచున్నది గదా.

యథేచ్ఛగా విషయములయందు తిరుగుచున్న యింద్రియ
ములకు మనస్సులో బదులేని అనునస్సు నేముద్రమునందు పెను

గాలి ఓడనువలె పురుషుని ఆత్మకుడిన హరించును.

తస్మాత్తస్య మహాబాహూ నిగ్మహీతాన వర్తకః॥

ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యస్తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. 68.

హీ మహాబాహూ- ఓయి అర్జునుడా; తస్మాత్ - అకారణమువలన; యస్య-యెవనియొక్క; ఇంద్రియాణి-ఇంద్రియములు; వర్తకః-ఆంతటను; ఇంద్రియార్థేభ్యః- విషయములవలనను; నిగ్మహీతాని- నియమింపబడుచున్నవో; తస్య-ఆపురుషునియొక్క; ప్రజ్ఞా-బుద్ధి; ప్రతిష్ఠితా- మిక్కిలిస్థిరమైనది.

ఓ అర్జునుడా అందువలన యెవడు తన యింద్రియముల నన్నిటిని తద్విషయములనుండి నిగ్రహించునో వానిబుద్ధి నిశ్చలమగును.

యానిశానర్వభూతానాం తస్మాంజా గతిశ్చయమి॥

యస్మాంజాగతిశ్చాభూతాని సానిశావశ్యతోమునే. 69.

యా- ఏయాత్మవిషయమయివబుద్ధి, నర్వభూతానాం-బుద్ధిరహితమయిన సర్వప్రాణులకు; నిశా- సోచరము కాకపోవుట వలన రాత్రివలెనప్రకాశమగుచున్నదో; తస్మాం- ఆయాత్మవిషయమయిన బుద్ధియందు; నయమి- ఇంద్రియనిగ్రహముగల పురుషుడు; జాగతిశ్చ-మేలుకొనియుండును, అనగా సాత్త్వికలోకము చేయుచుండుననుట; యస్మాం- ఏకత్వాదివిషయమయిన

బుద్ధియును; యాతాని-నమః శ్రుతానియు; కాగతికా-మేలునొప్పు
చున్నారో; సా-అశబ్దాదివిషయబుద్ధి; సర్వతః-అర్హతపోకత
వస్తుదయన; మహా-మననశీలునకు; నితా-అవిద్యావ్యూహమా-
టవలన రాత్రివలెనే యప్రకాశమగుచున్నది.

ఏది సర్వప్రాణులకు తెలియక పోవుటవలన రాత్రివలెదోచు
నో ■ అత్మను యోగిజ్ఞుననాడు తెలిసినవాడై యాచుచుం
డును. దేనిని సమస్తప్రాణులు కాగరూకులయి చూచుచుం
డునో అశబ్దాది విషయములును జ్ఞానియగు నానికి రాత్రివలె
ప్రకాశింపకుండును.

ఆపూర్వమాణ మచల ప్రతిష్ఠం నముద్రరూపః | ప్రవి
శంతియద్వత్ | తద్వత్కా-మాయం ప్రవిశంతి సర్వే
సకాంతిమాప్నోతి సకామకామీ. 70.

అపః-అన్యప్రవాహజలములు; ఆపూర్వమాణః-నానాసదీ
జలములచేత నిండింపబడినదైనను; అచలప్రతిష్ఠం - మర్యాద
సరిత్రమించకయున్న; నముద్రం-నముద్రుని; యద్వత్ - ఏద్ర
కారముగా; ప్రవిశంతి-ప్రవేశింపుచున్నవో; తద్వత్-అద్రకా
రముగా; సర్వే-సమస్తములయిన; కామాః- శబ్దాదివిషయము
లు; యం- ఏదిండియవిగ్రహముగల పురుషుని; ప్రవిశంతి- ప్ర
వేశించుచున్నవో; సః-అపురుషుడు; కాంతిం-శేవలప్రకాశ
శక్తి

తె

అంధ్రప్రదేశ్ కాశ్యపర్షా మహారాజు.

[అ. 2.]

మును; అప్పురి-పొందుచున్నాడు; కామకామి- కామగ్రస్తు
దేయినవాడు; న-కామ.

సదీనవాది ప్రవాహములచే నిండింపబడుచున్నను తన హ
ద్దువికారనిదియై సముద్రము ఎట్లు తననోటికివచ్చు జలములన్ని
టినిగ్రహించుచు కొంచమయినను వికారము పొందకయుండు
నో అట్లు ఏ యోగశబ్దాది సమస్త విషయములను గ్రహించు
చున్నను కొంచమయినను వికారము పొందకయుండునో అత
నుకాంతిని బొందునుగాని విషయములను కోరువాడు ఎన్నటి
కిని కాంతిబొందడు.

విషయకామా యస్మిన్వాక్ పుమాంశ్చరతినిష్ప్రహా
నిర్తహా నిరహంకార స్సకాంతి మధిగచ్ఛతి. 71.

యఃపుమాక్ - ఏపురుషుడు; సర్వాక్ - సమస్తములయిన;
కామా-కామములను; విషయ-విషయి; నిష్ప్రహస్య-కాం
త్యవిరహితుడై; చరతి- జీవనమాత్రచేష్టాశ్రేష్టతయి నంచరిం
చుచున్నాడో; సః-ఆపురుషుడు; కాంతి-మోక్షమును; అధిగ
చ్ఛతి- పొందుచున్నాడు.

ఏ పురుషుడు సమస్త కామములను విడిచి దేనియందును
ఆకలేనివాడై ముచికారమును అహంకారమును లేనివాడై
యుండునో అతనుకాంతిబొందును.

ఏకాద్రాక్షిప్తిః శార్థ మైశాంసాగ్ధ్య నిమగ్నాతి |

స్థిత్యాస్థానాంత కాశేచి బ్రహ్మనిర్వాణ మృన్మతి. 72.

హేపార్థ- ఓ అర్జునుడా; ఏషా-ఇది; బ్రాహ్మ- బ్రహ్మమందు బుట్టిన; స్థితిః- నిష్ఠ; ఏనం- ఈ బ్రహ్మనిష్ఠను; శ్రావ్య- పొంది; నవిమువ్యతి- మోహమునుబొందడు; అస్యాం- ఈ బ్రహ్మనిష్ఠ యందు; అంతకాలేచి- భేదవసాన సమయమందైనను; స్థిత్యా- నిలచి; బ్రహ్మనిర్వాణం- మోక్షమును; మృచ్ఛతి- పొందుచున్నాడు.

ఓ అర్జునుడా! ఇది బ్రహ్మనిష్ఠయనబడును. దీనిని బొందిన వాడు మోహమునొందడు. మరణ కాలమునందైనను ఈ బ్రహ్మనిష్ఠబొందినవాడు మోక్షమునొందును.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతా సూచనిషత్పు బ్రహ్మవిద్యా యాం

యోగ శాస్త్రే, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే,

సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోధ్యాయః.

ఓంతత్పదితి శ్రీ పరమహంస పరివ్రాజకా చార్క బ్రహ్మశంక

నరన్వరీశిష్య రామచంద్రా నంద నరన్వరీవిరచితాయాం,

భగవద్గీతావ్యాఖ్యానాం పదయోజనీ వమాఖ్యా యాం

సాంఖ్య యోగో నామ ద్వితీయో ధ్యాయః.

రెండు

అంభటికాతాత్పర్య సహితము.

[అ. ౩.

ఉపనిషద్ గోపములును, బ్రహ్మ విషయమును, యోగ
కాస్త్రమును, శ్రీ కృష్ణార్జునులసంవాదరూపంబయిన
శ్రీ భగవద్గీతలయందు సాంఖ్యయోగ మనెడి
ద్వితీయాధ్యాయము ముగిసినది.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీకృష్ణాయ నమః.

శ్రీ భగవద్గీతా ప్రారంభః.

కర్తయోగో నామ తృతీయోధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ.

జ్ఞాయసీచేత్కర్తృణమైమతాబుర్ధర్జనార్జన!

తత్కిం కర్తృణి ఘోరమాం నియోజయసి శేశవ 1.

హే జనార్దన- హే శేశవ. ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; బుద్ధి-కర్తృమూలమైన జ్ఞానము; కర్తృణ-కర్తృమునకంటే; జ్ఞాయసీ-శ్రేష్ఠమయినదని; తె-నీకు; మితాచేత్ - ఇష్టమైనదాయెనేని; తత్కిం-అదియెందువలన; ఘోర- భయంకరమైన; కర్తృణి-కర్తృమందు; మాం- నన్ను; నియోజయసి- ప్రకరింప చేయుచున్నావు.

అర్జునుడు అనుగుణున్నాడు. — టక్కష్టాః నీకు కర్తముకంటె
జ్ఞానమే శ్రేష్ఠమని అభిప్రాయమైన యెడ నన్ను భయంకరిమి
న ఈ కర్తముచేయును. ఏల ప్రేరేపించుచున్నావు.

వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే।

లిజేం వ నిచ్చిత్య యేన శ్రేయోమా మాఘ్నః ॥ ౨.

వ్యామిశ్రేణేవ- మిశ్రితమయిన దానివలెనున్న; వాక్యేన-
సంకల్పప్రస వాక్యముచేత; మే- నాయొక్క; బుద్ధిం-బుద్ధిని;
మోహయసీవ- మోహించి తేనెడివానివలె నున్నావు; అహం-
నేను; ఏన- దేనిచేత; శ్రేయః- మోక్షమును; అఘ్నయాం-
పొందుదునో; ఏకం- ఈ జ్ఞానకర్తములలో నొకటైన; తత్-
దానిని; నిచ్చిత్య-నిర్ణయించి; వర-చెప్పము.

నీమాట నృప్తార్థము కాక యుండుటవల్ల నాబుద్ధికే భ్రమక
లుగునట్లున్నది. కాబట్టి నాకు దేనిచేత శ్రేయస్కులుగునో
అట్టిది ఒకటిగా నిశ్చయించి చెప్పము.

అవతరిణిక. ఇట్లర్జునునిచేత పృచ్ఛచేయబడిన భగవంతు
దానిచెప్పుచున్నాడు.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

లోకేస్తి క్ ద్వివిధా నిష్ఠా పుకాపోక్తా మయానఘ।

జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యనాం కర్తయోగేన యోగినాం ॥

హే అనఘ! పాపరహితౌత్తమ అర్జునుడా! పురా-ముందు; అస్తికలోకే- శూరకముదు; మహా-నాచేత; సాంఖ్యపాం- అర్థనాత్మవస్తు వివేకముగల వారిలకు; జ్ఞానయోగము- జ్ఞాన యోగముచేతను; యోగినారాదిత్రశుద్ధిగలయోగులకు; కర్మ యోగము-కర్మ యోగముచేతన; ద్వివిధా- రెండుప్రకారము లుగల; నిష్టా-నితి; పోతా-తప్పబడదు.

భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు. అర్జునా! మున్ను ఈ లోక మునందు నేను జ్ఞానయోగము చేత నన్యాయులకును కర్మయో గము చేత కర్మ నిష్ఠులకును రెండు విధములయిన నిష్ఠులను చెప్పితిని.

నకర్మణా మ నారంభా నైష్కర్మ్యం పునఃషాశ్న

నచనన్న్య సనాతేవ సిద్ధిం సమధి గచ్ఛతి.

4.

పురుషు-పురుషుడు; కర్మణాం-యజ్ఞాదికర్మములచేత; అనారంభాత్ - చేయకపోవుటవలన; నైష్కర్మ్యం-క్రియాగమి తమయిన నిశ్చయమును నాశ్నకే-పొందడు; ఇందుకువత్తులి “జ్ఞో. జ్ఞాన ముత్పిద్యతే పుంసాం క్షయాత్పావత్యై కర్మణాః | యథా గర్భ లిల ప్రభృత్య పశ్యత్యా త్మాన మాత్మని. ” పాప కర్మములు నశించుట వలన బురుషులకర్మముతో నమానమై నరనరమందు చరమాత్మను జూచునట్లు జ్ఞానముగలుగునై దని

తాత్పర్యము- నేన్నో ధర్మమోదేవ- జ్ఞానవిజ్ఞానకర్తవన్యమేవోత్ర-
ము జలనః సిద్ధిః- తైమ్మ-నన్యో బహు సిద్ధిః నమధిగచ్ఛతి-
పాండుమ గదా.

కర్తములను అనుష్ఠించువ బోవుట వలననే పురుషుడు కర్త-
కూన్యత కలుగదు. కర్తములను విడుచుట మాత్రము వలననే
నే జ్ఞానయోగ నిష్ఠ సిద్ధింపదు.

సహిశ్చిత్ శూణమపి జాతులిప్తత్య కర్తవ్యతే।

కార్యసేవ్యా వతఃకర్త వర్జ్య ప్రకృతి తైర్గుణైః. ౪.

హి-ఏకారణమువలన; కశ్చిత్-ఒకానొకపురుషుడు; అకర్త-
కృత్సన్-కర్తముజేయువాడై; జాతు- ఒకానొక యవస్థకుం-
దును; శూణమపి-శూణమాత్రమైనను; సత్విష్ణుతి-ఉండవో; రథా-
హి-అదియుక్తిమేదా; ప్రకృతితైః-ప్రకృతివలన బుట్టిన; గు-
ణైః-రాగ ద్వేషాదిగుణములచేరి; అవశస్స-అన్యరంతుడన-
దగు; వర్జ్య-సమస్తజనమును; కర్త-కర్తము; కార్యంక-చే-
యబడుచున్నది.

ఏలయనగా ఎప్పుడును శూణకాలమైనను ఎప్పుడునుకర్తము
చేయఁ పుండజాదు, ఎండువల్లయునగా దాని ప్రకృతివలన బు-
ట్టిన పర్యరంజన మోగుదుములు అతనిచేతకమకములనుచేయుం-
పక విడువవు.

కర్తేంద్రియాణి సంయమ్య య అస్మే మనసాత్మరణాః |

ఇంద్రియాధాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్య ఉచ్యతే.

యః-ఎవ్వడు; కర్తేంద్రియాణి-వాగాదికర్తేంద్రియములను; సంయమ్య-నిగ్రహించి; మనసా-మనస్సుచేత; ఇంద్రియాధాన్-శబ్దాదివిషయములను; వ్యర్థ-చింతించుచున్నవాడై; అస్మే-ఉన్నాడో; మః-వాడు; విమూఢాత్మా-పివేకశూన్యమయినను సమస్యగల; మిథ్యాచార-దబ్బరీయాచారముకలవాడని; ఉచ్యతే- పలుకబడుచున్నాడు.

ఎవ్వడు కర్తేంద్రియములను నిగ్రహించి విషయములను మనస్సుచేత వర్ణించుచుండునో అట్టి విచేక్షము తూన్యము మిథ్యాచారమని చెప్పబడుచున్నాడు.

యస్మిన్ ఇంద్రియాణి మనసా నియమ్యా రథోద్ధునాః |

కర్తేంద్రియైః కర్తయోగ మన క్తస్య విశిష్యతే. 7.

హే అద్భుత-ఓ అద్భుతవా; యస్తు-ఎవ్వడైతే; ఇంద్రియాణి-జ్ఞానేంద్రియములను; మనసా-మనస్సుచేత; నియమ్య-నిగ్రహించి; కర్తేంద్రియైః-వాగాదికర్తేంద్రియములచేత; కర్తయోగం-కర్తయోగమును; అన క్తస్య-ఫలకాంతరహీనుడై; రథశో-చేయుచున్నాడో; మః-వాడు; విశిష్యతే- ఉత్తముడగుచున్నాడు.

అర్జునా! ఎవడైతే మనస్సుచేత ఇంద్రియముల నిగ్రహించి
 శరణు వేక్షింపబడెనవాడై కర్తృత్వియములచేత కమఁయోగమును
 అనుష్ఠించునో అతడు అధికుడుగా చెప్పబడుచున్నాడు.

నియతంకురుకమఁత్వం కర్తవ్యాయోవ్యకర్తవః॥

శరీరయాత్రా పిచ తేన ప్రసిద్ధ్య దకర్తవః. 8.

హేఅర్జున-ఓఅర్జునుడా; త్వం-నీవు; నియతం-నత్యమైన; క
 ర్త-సంధ్యావందనాదికర్తమును; కురు-చేయుము; హి-ఏకాద
 శమువలన; అకర్తవః- కర్తముచేయకపోవుటకంటె; కర్త- క
 మఁము; జ్యాయః- యెక్కువయినదో; అకర్తవః- స్వకర్తర
 హితుడవయిన; తే-నీకు; శరీర గూత్రాలపి- శరీరస్థితియును; న
 ప్రస్యత్ - ప్రసిద్ధిబొందదు.

అందువలన నీవునిత్యమైన కమఁమును చేయవలెను. ఏల
 యనగా కమఁము చేయకుండుటకన్నను కమఁముచేయుట మే
 లు. నీవుకమఁముచేయవేని నీకు శరీరస్థితికూడా సిద్ధింపదు.

యజ్ఞార్థా క్కర్తవ్యోన్యత్ర లోకోయం కర్తవ్యంధనః॥

తదర్థం కమఁత్వాంలేయ ముత్తసంగ స్సమాచర. 9.

హేకాంలేయ-ఓఅర్జునుడా; యజ్ఞార్థాత్, “యజ్ఞోవైవిష్ణుః”
 అనెడి శ్రుతివలన, భగవద్విషయమయిన; కర్తవ్యః- కర్తమున
 కంటె; అన్యత్ర- మరియేకకర్తమునందు; అయంలోకః- ఈ

మమ; కర్తృత్వం - కమి - మి - బంధముగాగలవాడు; భజిత - ల
గుచున్నాడు; తపస్థం - అంతిష్ఠాస్థమయిన; కర్త - కర్తృత్వము; ము
క్తసంగస్థ - విముఖుడైన కర్త ఫలశక్తి గలవాడనై; మహా
చర - తనగా జేయుము.

ఈశ్వరాధా ముగా చేయబడుతున్నాము. ఈశ్వర మైనకము
ము లోకమునకు అంధమునకు లిగించును. అందువల్ల అర్జునా నీ
శ్రీ ఈశ్వరాధా మైనకము మునుపలాపేక్ష లేనివాడై చేయుము.

ననాయకాః ప్రజాస్థులస్య పురోవాచ ప్రజాపతిః।

అనేన ప్రస వీష్యధ్య వేమో స్మిత కావధుక్. 10.

ప్రకాపతి:-బ్రహ్మదేవుడు; పురా-పూర్వసృష్టికాలమందు; స
మాయజ్ఞా:-యజ్ఞములో కూడిన; ప్రకా:-ప్రజలను; సృష్ట్యా-సృ
జించి; ఉవాచ-చెప్పబోయెడి ప్రకారముగా విలికెను; అనే
న-ఈయజ్ఞముచేత; ప్రసవివ్యర్థం-ప్రజలను బుట్టింపుడు; ఏ
మా-ఈయజ్ఞము; స:-దీనికు, యిష్టకామధుక-అభీష్టకామము
ల బితుకునట్టిది; అన్తు-అగుగాక.

మనస్సు ప్రకాశింపజేయుటకైకూడా ప్రజలను మౌనంచేసి
ఉట్టు బలికెను. మీరు ఈయజ్ఞముచేత వృద్ధిచేసికొనుచు ఇది
మీరు కోరిన కోర్కెలను యిచ్చుచది యెగు గావ.

దేవాభావ యతానః తేదేవా భావ యంతకుః॥

పరస్పరం భావయంతః శ్రీయః పరమ వాప్సుః ॥ 11.

దేవాభావః-పరమలారా; అనవ-ఈయాగముచేత; దేవాభా-
వింతిదేవతలను; భావయంతః-వృద్ధిపొందింపుడు; తేదేవాభా-
వదేవతలు; వ.-మిమ్ము; భావయంతకు-వృద్ధికులచేత వృద్ధి
బొందింతురు గాక; పరస్పరం-అన్యోన్యమును; భావయంతః-
వృద్ధిపొందించుచున్నవారలయి; విరం-ఉత్పన్నమయిన; శ్రీ
యః-ముక్తిని; అవాప్సుః-పొందగలరు.

మీరు ఈయజ్ఞముచేత దేవతలను ఆరాధింపుడు, ■ దేవ
తలు మిమ్ము వర్షాదులచేత ఆదరింతురు గాక ఇట్లు మీరు ఒం
డరులను సరిభావించుకొనుచూ ఉత్తముమయిన శ్రీయమును
పొందుడు.

ఇష్టాన్ భోగాన్ హివోదేవా దాన్యంతే యక్ష్మభావితాః॥

తైదాతాన ప్రదామైభ్యో యో ధుస్సక్తేన శుభవః॥

యజ్ఞభావితాః-యాగముచేత సంతోషింపబడిన; దేవాః-
దేవతలు; వ.-మీకులకు; యిష్టాన్-అభీష్టములయిన, భో
గాన్-స్త్రీవశువుత్రాదిభోగములను; దాన్యం హి-యిచ్చు
చున్నారుగాక; తై-అదేవతలచేత; తైదాతా-ఇవ్వబడిన వృ
ద్ధాన్నాది భోగములను; ధుస్సక్తేన-ఈ దేవతలకొరకు; అప్రదా

యో-ఇవ్యక్తనే; యో-ఎవ్వడు; భుజే-భుజించుచున్నాడో; హా-వాడు; ప్రేనవీవ-చోరుడే.

ఏలయనగా దేవతలు మీచే యజ్ఞముల సారాధింబుడవారై మీకు కోరినభోగములను యిత్తురు. దేవతలచేత ఇయ్యబడినవానిని ఆదేవతలకు ఇయ్యక ఎవడుకినుచున్నాడో వాడు దొంగయేగాని నేఱుగాడు.

యజ్ఞశిష్టా శివస్సంతో ముచ్యంతే సర్వ కిల్బిషైః |

భుంజతే తత్త్వం పాపా యేవచంత్యాత్మకారణాత్. 13.

యజ్ఞశిష్టాశివ - యజ్ఞమువలన మిగిలిన అమృతమనెడి అన్నమును భుజించెడి స్వభాసముగలిగిన; పంతుః-సత్పురుషులు; సర్వకిల్బిషైః-నమస్తములయిన పంచసూనాది పాపములచేతను ముచ్యంతే-విడువబడుచున్నారు, ఆపంచ సూనములు స్మృతియందు చెప్పబడియున్నవి. “శ్లో. ఖండినీ చీమః చుల్లి ఉగకుంభీచ మాజకాని | పంచసూనా గృహస్థస్య తాభిష్ప్వర్గం వపింశతి.” తరుగునదియు, సూరునదియు, నింపునదియు, కాల్పునదియు, ఊడ్పునదియు ఈ యైదును పంచసూనములు. ఏతి-ఎవ్వరై కే; ఆత్మకారణాత్ - తన యుదరపూరణ నిమిత్తమువలన; పంచంతి-పాకముచేయుచున్నారో; పాపా-పాపాత్ము

లయన; తే-వారలు; అభయ-పాపమును; భంజిత-అనుభవం
చుచున్నారు.

యజ్ఞము చేయగా మిగిలిన అన్నమును భుజించునట్టి సత్పు
రుషులు సర్వపాపములచేతను విడువబడుదురు. ఎవడయితే త
మకొంటకే వండుకొందురో ఆ పాపులు పాపమునే భుజింతురు.

అన్నాద్యవంతి భూతాని పర్జన్యా ఇన్న సంభవః |

యజ్ఞాద్యవంతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్త సముక్తవః. 14.

అన్నాత్-అన్నమువలన; భూతాని-ప్రాణులు; భవంతి-పు
ట్టుచున్నారు; పర్జన్యాత్-వర్షాధి దేవతయైన పర్జన్యనివల
న; అన్నసంభవః-అన్నము మొక్క పుట్టును కలుగుచున్నది,
అది యెట్లనిన. “శ్లో. అగ్ని ప్రాప్తా హుతిస్సమ్య గాదిత్య
ముపతిష్ఠతే | ఆదిత్యా జ్ఞాయతే వృష్టి ర్విష్టేరన్నం తతఃప్ర
జాః. ” అను స్మృతివలన యజ్ఞాదుల వలన వృష్ట్యాదులు గ
లుగుచున్నవి; యజ్ఞః-యోగము; పర్జన్య సముక్తవః-కర్మక
మువలన గలుగుచున్నది.

అన్నమువలన భూతములు పుట్టును, భూతములవలన అ
న్నము కలుగును, యజ్ఞమువలన వర్షముకలుగును, ఆయజ్ఞము
కర్మకమువలన కలుగును.

1. రత్నబ్రహ్మసృజనవిధి బ్రహ్మగర్భ సముద్భవం
తస్మాత్సర్వ గతం బ్రహ్మ నిర్వం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం. 16.

కమ-కమకమును; బ్రహ్మసృజనం, బ్రహ్మ-వేదమే; ఉ
ద్భవం-పుట్టువుగాగలిగిన దానినిగా; విధి-తెలియము; బ్రహ్మ-
అవేదమును; అక్షరసముద్భవం- పరమాత్మ పుట్టువుగా గలిగిన
దానిగా; యజ్ఞ-తెలియము; తస్మాత్-అకారణమువలన; బ్ర
హ్మ-వేదము; నిర్వం-అంతట వ్యాపించినదై; యజ్ఞ-యజ్ఞ
మందు; నిర్వం-ఎల్లప్పుడును; ప్రతిష్ఠితం-ఉంచబడినది.

కమ-వేదమువలనకలుగును, అవేదముపరమాత్మవలన వె
డలును, అందువలన నిత్యమయినవేదము యజ్ఞ మునందు ప్రతి
ష్ఠితముగా నున్నది.

ఏవం ప్రవేశానిం చక్రిం నానునరిక యతీ హయః।
అభూయ రింద్రియః రామో మోక్షం వాధక నజవతి.

హేపార్థ- ఓయి అర్జునుడా; యః-ఎవడు; ఏవం-ఈమూ
ర్ఖోక్త ప్రకారముగా; ప్రవర్తితం-ప్రవర్తించబడిన; చ
క్రిం-చక్రచక్రమును; ఇహ-ఈలోకమందు; నానునర్తయతి-
అనునర్తించితి; సః-వాడు; అభూయః-పాపమే యాయువు
గాగలవాడును; ఇంద్రియాదావః-యింద్రియముల చేత విష

యాన క్తుడయినవాడును కాశ్రున; మామంభ్య క్తుడొకనట్లు; తి
వరి- బ్రతుకుచున్నాడు.

అర్జునా! ఇట్లు నడుచుచున్నట్లు చక్రమును ఎవడై నో అను
వర్తింపడో అతడు ఇంద్రియ లోలుడై పాపదీపనుడగును కా
బట్టి వానిబ్రతుకు స్వర్గము.

యస్తాత్త రతి తేనస్య చార్తకృత్తకృ మావవః।

ఆత్మన్యేవం సంతుష్ట వైస్యకార్యం నవిశ్యతే. 17.

యః-ఏ; మానవస్తు-నరుడై నే; ఆత్మరతిరేవా- తనయం
దెనిగిగలవాడును; ఆత్మకృత్తకృ- తనచేతన తృప్తిబొందుచు
న్నవాడును; ఆత్మనేవ-తనయం డె; సంతుష్టకృ- సంతోషపడు
చున్నవాడును; స్వార్-అపునో; తస్య- ఆ యాత్మవిమనికే; కా
ర్యం- చేయదగిన; నవిశ్యతే-లేదు.

ఇక యెవడై నో ఆత్మచేతనే సంతోషించువాడును, ఆత్మ
చేతనే కృపుడయి వుండువాడును, ఆత్మచేతనే రక్షించువాడు
ను అగునో అట్టి జ్ఞానికి చేయదగినకర్మ ఏదియులేదు.

నైవతస్య కృతేనార్థో నాశ్మనే దేహ కశ్యప।

సచాన్య సజ్జా భూతేహ కశ్చిదభా జ్యపాత్రయః. 18.

తస్య- ఆ బ్రహ్మనిష్ఠునకు; ఇహ-ఈలోకమందు; కృతేన-క
ర్మముచేసినందుచేత; అర్థం-పూర్వము; నైవ-లేదు; అశ్య-లే

న-శకుణముచేయవలయుచేత; స్వన-బకానొక ప్రత్యవాయము
మును; న-లేదు; అన్య - ఈ బ్రహ్మవేత్తకు; నర్వహా-ము- న
మ ప్రభూతములయందు; అర్థవ్యపాశ్రయః- ప్రయోజన నిర్మిత
మైసయాశ్రయము- కశ్చిత్-ఒకటియును; న-లేదు.

■ జ్ఞానికి ఏకమౌముచేసినను ప్రయోజన మేదియు లేదు,
చేయకున్నను హానిఏమియులేదు. మరియువానికి నమ ప్రభూత
ములందును ఏ ప్రయోజనమును కానరాదు.

తస్మాన న క్త స్సతతం కార్యం కర్త వ్యవహరః।

అనన్తో హ్యచరణ కర్త పదమాచ్ఛోతి పూరుషః। 16.

తస్మాత్ - అకారణమువలన; త్వం-నీవు; అన క్తస్సకా - ఫల
అంగవర్జితుడవై; సగతిం-నిర్ణయమును; కార్యం-చేయవలసిన; క
మ-కర్తమును; సమాచర-ఆచరింపుము; హి-ఏకాంగమువల
న; అన క్తః-ఫలాన క్తిలేనివాడై; శమణ-శమమును; ఆచరణ-
ఆచరించుచున్న; పూరుషః- పూరుషుడు; పరం- మోక్షమును;
అచ్ఛోతి- బొందుచున్నాడో.

అట్లు అజ్ఞానియగువాడు కమౌముచేయవలసినదేగావున నీ
వు ఫలాపేక్ష లేనివాడవై విహితమైనకమౌమును ఎల్లప్పుడును
చేయుచుండుము. ఫలాపేక్ష లేక కమౌముచేయనట్టి పూరుషుడు
నర్వకుడినొంది క్రమముగా మోక్షముపొందును.

కమళానైభూః పంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః॥

లోకసంగ్రహ మే వాచి సంపక్యో కర్తృమృక్షసి. ౨౦.

జనకాదయః - జనకులు మొదలుగాగలరావర్తులు; కమళానై
వ - నిష్కామకమలముచేతనే; సిద్ధి - చిత్తశుద్ధి; అస్థితాహి -
పొందిగదా; త్వం - నీవు; లోకసంగ్రహమేవ, లోక - జనముల
మొక్క; సంగ్రహమేవ - ప్రయోజనమునే; సంపక్యో - చూచు
చున్న వాడవై; కమళ - కమలమును; కర్తు - చేసెడికొఱకు;
అర్హు - తగవు.

ఎట్లనగా జనకమహారాజు మొదలగు వారు కమలముచేతనేన
త్వశుద్ధిద్వారమున మోక్షముబొందిరి. మరియు నీవు లోకు
లను సన్మార్గమునందు ప్రవర్తించునట్లు చేయవలసిన వాడవగు
టవలన నీవును కమలము చేయవలసినదే.

యద్యదా చరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరోజసః॥

సయత్ప్రమాణం కురుతే లోకవ్రతసువతః ॥ ౨౧.

శ్రేష్ఠ - బ్రహ్మవిముడు; యద్యత్ - ఏదేం కమలమును; అచ
రతి - ఆచరించుచున్నాడో; ఇతరోజసః - సామరుదయినజనుడు;
తత్తదేవ - ఆయా కమలమునే; అచరతి - ఆచరించుచున్నాడు;
సః - ఆబ్రహ్మనిష్ఠుడు; యత్ప్రమాణం - ఏప్రమాణమున; కు

అంధ్రబీజాశ్చర్యశీలము. (మ. ౩.)

చే-చేయచున్నాడు; లోకా-లోచురజుడు; తత్-అతఃకావ
న; అనువతకాత- అనువరించుచున్నాడు.

ఎందువల్లననగా ఉత్తమోదయినవాడు దేనిని అచరింతురో
దానినే ఇతర జనులును అచరింతురు. అతడు దేనిని ప్రమాణ
ముగా అంగీకరించునో లోకమంతయు దానినే అనుకరిం
చును.

నమే పార్థాస్తి గతకావ్యం త్రిషు-కేషు కించన
నానవాప్త మవాప్తవ్యం వరకా ఏవచ కమలాని. 22.

పార్థ- ఓయి అర్జునుడా; కతకావ్యం-చేయవలసిన కయ
ము; కించన-ఏమియును; నాస్తి-లేదు; త్రిషు-కేషు- మూ
డులోకములయందు; అనవాప్తం-పొందబడనిదియును; అవా
ప్తవ్యం- పొందదగినదియును; నాస్తి-లేదు; వనను, కమ-కే
వ-కమలామందు; వరకా- ఉంటున్నాను గదా.

అర్జునా! నాకు మూడు లోకముల యందును జేయవలసిన
జేవీయలేదు. ఇదివరకు పొందబడని జేవీయు పొందవలసినది
లేదు. అయినను కమలాము చేయచునేవున్నాడు.

యదవ్యక్తం నవకేయం వాత్సవమోగ్య తంద్రితం
మమతత్కా మితకాంతే శ్చనుష్యా పార్థవర్వకః. 23.

హే పార్థ- ఓ అర్జునుడా; అహం-నేను; జాతు- ఒకప్పుడు ను; అతంద్రితస్య- అక్షయమైత్యుడనై; కర్మణి-కర్మమునందు; సేవర్తేయం యదీ- ఉండుచోటి నేని; హనుష్యాః- మనుష్యులు; వర్వతః-వర్షప్రకారములుగా; మమ-నామొక్క; వర్తమాన్-వర్తమును; అనువర్తంతే- అనుసరించుచున్నారు.

ఏలయనగా అర్జునా! నేను జాగ్రత్తతో కర్మము చేయక యుండునని మనుష్యులంకలు నా మార్గమునే అనుసరింతురు.

ఉత్పిదే యురిమే లోకా నకుర్వాం కర్మ చేనహమ్।

సంకరస్యచ కర్తాస్యా ముపహన్యామిమాః ప్రజాః. 24.

అహం-నేను; కర్మ-కర్మమును; నకుర్వాంచేత్-చేయవైతి నేని; ఇమేలోకాః- ఈజనులు; ఉత్పిదేయుః-ఔదిపోదురు; సంకరస్యచ-వర్ణసంకరమునకును; కర్తా-కర్తను; స్యాం-అగుదును; అందునిలన; ఇమాఃప్రజాః-ఈప్రజులును; ఉపహన్యాం-చెరిచి నవాడనొందును.

నేను కర్మముచేయని యెడ ఈ లోకములన్నియు నాశము నొందును. సంకరముకూడా చేసిన వాడనగుదును. ఈ ప్రజలను హతముచేసిన వాడగుదును.

వత్తాః కర్మణ్య విద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత।

కుర్వాద్వద్వాం వ్రథా సత్ క్షిప్రేద్వద్వాక సంగ్రహమ్. 25.

హే భారత-ఓయి అర్జునుడా; అవిద్యాంస-అనాత్మజ్ఞులు; కర్మణి-కర్మనుండు; నత్తా-అనక్తిగలవారలై; యథా-ఏప్రకారముగా; కుర్వంతి-చేయుచున్నారో; రిథా-అప్రకారముగా; లోకసం గ్రహం-జనులదుర్భారప్రవర్తనమును నివారించుటను; చిక్షిం-చేయనిశ్చయించిన; విద్యా-అర్హుడు; అసత్సత్-సంగవర్జితుడై; కుర్యాత్-చేయవలెను.

అర్జునా! అజ్ఞానులు ఫలాపేక్షకలవారలై ఎట్లు కర్మముచేయుదురో అట్లుజ్ఞాని ఫలాపేక్షలేనివాడై లోకులకు నన్యార్థము చూపుటకొరకు కర్మము చేయవలెను.

వబుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానం కర్మ వంగినామ్ |

కోపయే త్సర్వ కర్మాణి విద్యాత్ యుక్త సమాచరత్.

విద్యా-పండితుడు; కర్మవంగినాం-కమలామందానక్తిగలిగిన; అజ్ఞానం-అవివేకులయొక్క; బుద్ధిభేదం-కర్మనుంచానక్తిగలబుద్ధికి చలనమును; నజనయేత్-పుట్టించగూడదు. మరియేమనిన; యుక్తః-సావధానుడై; సమాచరత్-ఆచరించుచున్నవాడై; సర్వకర్మాణి-సమస్తకర్మములను; కోపయేత్-ఆచరింపజేయవలయును.

కర్మమునందానకులైన అజ్ఞానులకు జ్ఞాని బుద్ధిభేదము కలిగించరాదు. మరి యేమియైనగా తాను పూనికతో కర్మముల

ను చేయుచుండి వారివలన కూడా కర్మములను చేయించవలెను.

ప్రకృతేః క్రియ మాగాని గుణైః కర్తాణి నర్వహే॥

అహంకార విమూఢాత్మా కర్తామా మితి నువ్యతే. ౨౭.

అహంకార విమూఢాత్మా- అహంకార భావముచేత జరి
యని మనస్సుగల పురుషుడు; ప్రకృతే- మాయవలన బుట్టివ,
గుణైః- కార్యకారణరూపములయిన యింద్రియముల చేతను,
తత్త్వద్వికారములచేతను; నర్వహేః- బహుప్రకారములుగా; క్రి
యమాగాని-చేయబడుచున్న; కర్తాణి-కర్మములను; కతా-
చేసినవాడను; అహమితి-నేనని; నువ్యతే- తలంచుచున్నాడు.

ప్రకృతి వికారములయిన ■ తత్త్వ రజస్తమోగుణముల చేత
చేయబడునట్టికర్మములన్నిటిని అహంకారముచే మోహమునొం
దిన మనస్సుగలవాడు తానుకేయవాడని అభిగూనించుము.

తత్త్వవిత్తు మహాబాహూ గుణకర్త విభాగయోః॥

గుణా గుణేషు వర్తంతి ఇతి మత్వానవజ్ఞః. ౨౮.

హే మహాబాహూ- ఓయి అర్జునుడా; గుణకర్త విభాగ
యోః, గుణ- వత్త్వాది గుణములయొక్క; కర్త- వానికర్మముల
యొక్కయు; విభాగయోః-పర్పిరచుటయందు; తత్త్వవిత్తు-యన
భావకామును జెరిగినవాడయితే; గుణాః- ఇంద్రియములు; గు
ణేషు-విషయములయందు; ప్రవతంతే-ప్రవరించుచున్నవి;

ఇతి-ఇట్లునీ; మత్వా-తలంచి; ననజ్జితే-అనక్తుడుకాదు.

అద్భుతా! ఈ గుణములను కర్తృములను విభజించి తెలుసుకొన్నవాడుమాత్రము కర్తృదూషములయిన గుణములను విషయదూషమయిన గుణములయందు వర్తింపనని తెలిసి తాను కొంచమైనను సంబంధింపక యుండును.

ప్రకృద్గుణ సంమూఢా నిజజ్ఞతే గుణ కర్తృసు |

తానకృత్స విదో మందాకృత్స విచారియేత్.

య:-ఎవ్వరు; ప్రకృతి:-మాయయొక్క; గుణసమ్మూఢాస్సం-తః, గుణ-సత్వాదిగుణములచేత; సమ్మూఢాస్సంతః-తెలియనివారలై; గుణకర్తృసు-ఇంద్రియములయందును విషయములయందును; సజ్జితే-అనక్తులగుచున్నారో; మందాకృ-మందులైనవ; అకృత్స విదా:-సర్వజ్ఞులుకాని; తాకృ-వారలను; కృత్స విత్-అత్తవేత్త-నవిచారియేత్-బుద్ధిని జలింపజేయగూడదు.

ఎవరైన ప్రకృతిగుణముచేత మోహము నొందినవారయి అగుణములయొక్క కర్మములందు ఆనక్తులగుదురో అట్టి అనాత్మజాలయిన మందబుద్ధులకు అత్తవేత్తయైనవాడు బుద్ధిభేదము జేయరాదు.

మయినర్వాణి కర్తాణి నన్మస్మిన్యాధ్యాత్మచేతసా |

నిరాకీర్షిర్మమాభూత్వా యుధ్యన్వ విగతజ్వరః. 30.

సర్వాణి-సమస్తములయిన, కర్మాణి-కర్తృములను; మయి-
నాయందు; సన్న్యస్య-ఁదించి; ఆధ్యాత్మచేతసా- జ్ఞానబుద్ధి చే
రి; నిరాశీ- నిష్కాముడు; నిర్తమః- మమకారము లేని వా
డును; భూత్వా-అయి; విగతిఙ్గరస్సకా- పోయినవంతానముగ
లవాడవై; యుద్ధస్య-యుద్ధముజేయుము.

ఇక కర్మకాములయొక్క నధిక్రతుడై అజ్ఞానివి నీవు మాకిచ్చు
నొందినవాడై ఎట్లు కర్మము జేయవలెననగా నాయందు ■
వేకబుద్ధిచేత సమస్తకర్మమునుంచి ఆతయునునుమికారము
నులేనివాడవయి వంతానమువిడిచి నీవు యుద్ధముజేయవలెను.

ఏమేమితి మిగలనిత్య మనుతిష్ఠంతి మానవాః।

శ్రద్ధావంతోఽననాయంతో ముచ్యంతే పికర్తృభిః . 31.

శ్రద్ధావంతః- నావాక్యమందు విశ్వాసముకలిగిన; అననూ
యంతః- నాయందనూయలేని; యేమానవాః- ఏమనుష్యులు; తే-
నాయొక్క; ఇదం- ఈడక్ట్రలక్షణమైన; మతం- అభిప్రాయము
ను; నిత్యం- ఎల్లప్పుడు; అనుతిష్ఠంతి- అనువర్తించుచున్నారో;
కీ-వారలు; కర్మకాభిః-పుణ్యపాపకర్తృములచేతను; ముచ్యంతే-
విడువబడుచున్నారు.

ఎవరైతే ఈనామరతును శ్రద్ధగలవారలయి అనూయ లే

నివారలయి ఎల్లప్పుడు ననుష్ఠింతురో వారలను గూడఁకర్తలు విడుచును.

యే స్వేదభయనూయంతో నానుతివృత్తి మే మరమ్మ!

సర్వజ్ఞాన విమూఢాంత్రా విధిసప్తా న చేతనః. ౩౩.

యేడు-ఎవ్వరై తే; ఏరత్-ఈ; మే-నాయొక్క; మతం-అభి
ప్రాయమును; అభ్యసూయంతః- అనూయగలవారలయి; నా
నుతివృత్తి- అనువర్తించురో; ఆచేతనః- అవివేకులయిన; సర్వ
జ్ఞానవిమూఢా- సమస్తజ్ఞానములయందును మిక్కిలి మూఢు
లయిన; తా-వారలను; సప్తా-చెడినవారలనుగాను; విధి-
తెలియుము.

ఎవరై- అనూయగలవారలయి ఈ నామతమును అనుష్ఠిం
చురో వారలు సర్వవిషయములయిన జ్ఞానములందును మూఢు
లనియు అవివేకులనియు నాశమునొందుదురనియు తెలియుము.

సద్వృత్తిం చేప్త రేవ్యస్యాః ప్రకృతే జ్ఞాన వాసవి

ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కిరివ్యతి. ౩౪.

జ్ఞానవాసవి-జ్ఞానముకలవాడైనను; వ్యస్యాః-స్వక్రియమైన;
ప్రకృతేః- కష్టాంతరినంసారమునకు; సద్వృత్తిం-సమాపమానట్లు;
తేవ్యతే-ప్రవర్తింపుచున్నాడు; భూతాని- సమస్తప్రాణులు;
ప్రకృతిః-స్వభావమును; యాంతి-అనుభవించుచున్నారు; అం

దుపలన, నిగ్రహే-ఇంద్రియనిగ్రహమును నాశ్చయ్యను; కింక
రివ్యతి-ఏమిచేయగలడు; (ఏమియు చేయకాలదని యర్థము.)

ఎందువల్లనగా నామతమును అనువర్తింపరనగా పండితుడు
గూడొ పూర్వజన్మలబ్ధమయిన సంసారమున కనుకూలముగా
నేవర్తించును. సమస్తభూతములును ఆ సంసార చూపమై
న పశ్యంతినే ఆశ్రయించియుండును. కాబట్టి ఆ ప్రకృతిని నిగ్ర
హించుట అసాధ్యము.

ఇంద్రియస్థేంద్రి యస్యార్థే రాగ ద్వేషో వ్యవస్థితో |

రియోర్మ నశమా గచ్ఛే త్రైమాన్య పరివంధినా. ౩4.

రాగ ద్వేషో-ఇచ్ఛనుండు ప్రీతియు సనిష్ఠనుండు ద్వేషమును;
ఇంద్రియస్థే-ద్రియస్థ-ప్రతింద్రియముయొక్క; అర్థే-; బాధి
విషయములయందు- వ్యవస్థితో-ఉన్నవి; ■ కారణమువలన,
తయోః-ఆరాగ ద్వేషములకు; వశం- అధీనత్వమును; నాగచ్ఛే
త్-పొందకూడదు; హి-ఏకారణమువలన; అన్య-ఈవురుషాని
కి; తో-ఆరాగ ద్వేషములు; పరివంధినా- శ్రేయోమార్గమునకు
విఘ్నకారకులు గనుక శత్రువులలో;

ఇక పురుషుడు ఏమిచేయవలెననగా సర్వేంద్రియములయు
క్క విషయములందును రాగ ద్వేషములు సిద్ధముగా నున్నవి.

పురుషునికదియే శక్తిప్రభు గావున అతడు వాని వశమున వడ
గూడ్చడు.

శ్రీయాస్త్వ ధర్మో విగుణః సంధర్మస్త్వినుష్ఠితాత్ ।

స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః. 85.

స్వనుష్ఠితాత్ - తస్మిగానాచంపబడిన; పరధర్మాత్ - స్వవ్య
తిధిక్త వర్ణాశ్రమాచారి ధర్మమునకింటే; విగుణః-గుణములేని
దైవను; స్వధర్మః-స్వసర్వమే; శ్రేయః-శ్రేష్ఠము; స్వసర్వే-
తనధర్మమందు; నిధనం-మృణమైనను; శ్రేయః-శ్రేష్ఠము; పర
ధర్మః-స్వసరిధర్మము భయావహః- సరకపతనాది భయము
ను బొందించుచట్టిది.

చక్కగా ననుష్ఠింపబడిన పరధర్మము కన్నను గుణము లే
నిదైవను స్వధర్మమే మేలు, స్వధర్మము నందు మృణము
నొందుటయుమేలే, ఏలయునగాపరధర్మముజేయనధర్మము
కలుగును

అర్జున ఉవాచ.

అథ కేన వ్రయుక్తోయం పాపంచ రతి పూరుషః ।

అనిచ్ఛన్నపి వాష్టేకాయ బలాది పరియోజితః. 86.

హి వాష్టేకాయ-ఓశ్రీ క్షిప్తస్వామి; అథ-చిత్తుట; అయం
పూరుషః-ఈపురుషుడు; అనిచ్ఛన్నపి- పాపముచేయనిచ్ఛయిం

దినవాడయినను; బలాత్-బలాత్కారమువలన; నియోజితైవ-
భృత్యునివలె; కేవల-ఏహేతువుచేత; ప్రయుక్తస్య-ప్రేరేపిం
చబడినవాడగుచు; పాపం-మమ్మర్హమును; చరితి-అచరించు
చున్నాడు.

అర్జునుడు అడుగుచున్నాడు.— ఓకృష్ణ! పురుషుడు తనకు
చేయకబోయినను నిర్బంధముచే ప్రేరేపింప బడినట్లు పాపము
చేయుచున్నాడే అట్లు ఇతని ప్రేరేపించునది ఏది.

శ్రీభగవాన్ ఉవాచ.

కామఏష క్రోధఏష రిజోగుణ సముద్భవః।

మహేశ్మో మహాపాస్తా విద్ధ్యేన్ మనోవై రిగమ్, 87.

ఏషః-సీచేతి నడగబడిన ఈహేతువు; రిజోగుణ సముద్భ
వః-రిజోగుణముచలని బుట్టిం; కామః-కోరిక; ఏషః-ఈకామ
మ, క్రోధః-ఒకానొనిచేతి గొట్టబడినదై క్రోధరూపముగా
బరిణమించుచున్నది; మనో-నెట్టిచిన; మహేశనః-అధికమై
నభక్షణముగలిగినదియు; మహాపాస్తా-మిక్కిలి పాపస్వరూప
మైనదియు కావున, ఏనం-ఈకామమును; ఇహ-ఈమోక్షమో
గఞ్మండు; వైరిణం-శత్రువునుగా; విద్ధి-తెలియుము.

శ్రీ భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.—ఈరిజోగుణముచే పు
ట్టునట్టి ఈ కామమే క్రోధముగా పరిణమించును. అది గొప్ప

పాపముగలది. అట్టి కామమే పురుషునకు - సంసారమునందు శక్తిఁబు యెఱుంగుము,

ధూమేనా వ్రియశేషమ్నీ ర్యథాదర్శ్య మలేనచ |

యథోల్లేవా వృతోగర్భ వైథాతే నేదమావృణమ్. 88.

యథా-పద్రకారముగా; ధూమేన-సహజమైనపొగచేత; న

హ్నిః-అగ్ని; అవ్రియశే-శిష్టబడుచున్నదో; యథా-ఏరితిగా;

లేన-మంత్రివ్యముచేత; అదర్శ్య-అద్దమును; అవ్రియ-శ

ష్టబడుచున్నదో. యథా-ఏరితిగా; ఉల్లేన-మాదిచేత; గర్భః-

గర్భము; అవృణ-శిష్టబడెనో; తథా-అరితిగా; లేన-అకా

రణముచే; ఇదం-ఈజ్ఞానము; అవృణ-శిష్టబడెను.

పొగచేతఎట్లు అగ్నిశిష్టబడునో, ఎట్లు మేలేశచేత అద్దము గప్పబడునో, ఎట్లు మాదిచేత శిశువు గప్పబడునో అట్లు కామముచేత జ్ఞానము శిష్టబడియున్నది.

అవృణం జ్ఞానమలేన వైథాతే నత్యవైరిణా |

కామయాపేణ కాంతేయ దుష్కూరేణ నలేనచ. 89.

హే కాంతేయ-ఓ యద్దనుడా; దుష్కూరేణ-నిండింపనశ క్యమైనదియును; అనలేన-చాలిమిలేనిదియును; కామయాపేణ-ఇచ్చాహాపమైనదియును; జ్ఞానినః-జ్ఞానికి; నిత్యవైరిణా-నియ

తత్తత్కృతఃకృతః; వశేన- ఈకామముచేత; జ్ఞానం- జ్ఞానము; ఆ
వృత్తంశప్పబడెను.

అర్జునా! జ్ఞానిని నిత్యశీత్రువైనదియు ఎప్పటికిని పూర్ణము
నేయరానిదియు తృప్తిరేనిదియు అగు ఈ కామము చేత జ్ఞాన
ము కప్పబడియుండును.

ఇంద్రియ-ణి మనోబుద్ధి రస్థాధిష్ఠా నముచ్యతే।

ఏతైర్విమోహ యశ్యేష జ్ఞానమ- వృత్త్య భేహీనమ్. 40.

ఇంద్రియాణి-ఇంద్రియములును; మనః-మనస్సును; బుద్ధిః-
బుద్ధియు; అన్యః- ఈకామమునకు; అధిష్ఠానం- ఆశ్రయమని;
ఉచ్యతే - చెప్పబడుచున్నది; ఏషః- ఈకామము; ఏతైః- ఈ
ఇంద్రియములచేత; జ్ఞానం-జ్ఞానమును; అవృత్త్య- కప్పి; భేహీ-
నం-దేహముగలనరుని; మోహయతి-నానాప్రకారము గామో-
హింప జేయుచున్నది.

ఇంద్రియములును, మనస్సు- బుద్ధియు ఈ కామమునకుఆ
ధిష్ఠానముగా చెట్టబడును. ఈ కామము ఈ ఇంద్రియములచే
జ్ఞానము నార్చుచుంది పురుషుని మోహపఱచును.

తస్మాత్త్వ మింద్రియాగ్ర్యాదా నియన్త్య భరతమకథః।

పాస్తానం ప్రమోహేనం జ్ఞాన విజ్ఞాన నాశనం. 41.

సే భరతమకథ- ఓయి అర్జునుడా; తస్మాత్-అకారణము

వలన; త్వం-నీవు; ఆచా-తోలుత; ఇంద్రియాణి-పంచేంద్రియములను; వియమ్య-నిగ్రహించి; జ్ఞాన-ఆత్మజ్ఞానమును; నిజ్ఞాన-అనుభవజవ్యజ్ఞానమును; నాశనం-నశింపజేయునదియును; పాప్తానం-పాపస్వరూపమైన; ఏనం-ఈకామమును-ప్రజహిహి-లేస్సగావిడుపుము.

అందువలన ఓఅర్జునా! నీవు మొదట యింద్రియములన్ని గ్రహించుకొని పాపిష్ఠమైనదియు జ్ఞానవిజ్ఞానముల నశింపజేయునదియు నగు ఈకామమును విడుపుము.

ఇంద్రియాణి పరాజ్యావల రింద్రియేభ్యః పరంమనః।

మానసస్తు పరాబుద్ధి రోబుద్ధేః పరతస్తునః। 42.

పండితాః-జ్ఞాననిష్ఠులు; ఇంద్రియాణి-శ్రోత్రాదీంద్రియములను; కరాణి-దేహములకింట శ్రేష్ఠములయినవిని; ఆహుః-వెచ్చుదురు; తథా-అపకారియుగానే; మనః-మనస్సు; ఇంద్రియేభ్యః-ఇంద్రియములకింట; పరం-ఉత్కృష్టమయినది, బుద్ధి-నిశ్చలార్థజ్ఞబుద్ధి; మనః-మనస్సుకంటె; పరా-ఉత్కృష్టమైనది; యస్తు-ఏమి త్తయై; బుద్ధేః-బుద్ధికంటె-పరతస్తు-వ్యతిరిక్తమయిన సాక్షాత్కృత్యముచేతనున్నదో, పః-అదేపరమాత్మ.

ఈ స్థూలదేహము కన్నను ఇంద్రియములు శ్రేష్ఠమని చెప్పుదురు. ఇంద్రియముల కన్నను మనస్సు గొప్పది. మనస్సు

కన్నను బుద్ధి గొప్పది. ఆ బుద్ధికన్నను ఆ బుద్ధిపాక్షియైన ఆత్మ గొప్పవాడు.

ఏవంబుధేః పరంబుధ్యా సంస్తభ్యా త్యానీ మాత్తనా
జహి శత్రుం మహాబాహూ కామరూపం దురా నదమ్.
హే మహాబాహూ- ఓయి అర్జునుడా; ఏవం-ఈప్రకారముగా- బుద్ధిః-బుద్ధికంటె; పరం- వ్యతిరేక్తమైన; ఆత్మానం- ఆత్మను; జ్ఞాత్వా- ఎఱిగి; ఆత్మనా- తనచేత; ఆత్మానం- మనస్సును; సంస్తభ్య- లెస్సగావనుగ్రహించి; దురానదం- దుఃఖముచేతలొందదగిన; కామరూపం-కామస్వరూపమైన; శత్రుం- శత్రువును; జహి-చంపుము.

ఓ అర్జునా! ఈవిధమున నీవు బుద్ధికన్నను అగువడని ఈ యాత్మను తెలుసుకొని బుద్ధిచేతనే ఆత్మను నిశ్చలము జేసుకొని ఈ తెలియరాని యట్టి కామము అను శత్రువును సంహరింపుము.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిజ్ఞానాం

యోగ శాస్త్రే, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే,

కర్మయోగో నామ తృతీయోధ్యాయః.

ఓం తత్సదీతి శ్రీ పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బ్రహ్మసంఘ
వరస్వతీశిష్య రామచంద్రానంద వరస్వతీ విరచితాయాం,

భగవద్గీతావ్యాఖ్యానం పదయోగవివరముఖ్యాయాం
కర్తయోగో నామ తృతీయో ధ్యాయః.

ఉపనిషద్ దూపములును, బ్రహ్మ విద్యయును, యోగ
కాస్త్రమును, శ్రీ కృష్ణార్జునులసంవాదదూపంబయిన
శ్రీ భగవద్గీతల యందు కర్తయోగ మనెడి
తృతీయాధ్యాయము ముగిసినది.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ భగవద్గీతా ప్రారంభః.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహమవ్యయమ్!
వివస్వాత్ మనవే ప్రాహ మనురిక్ష్యాకవే బ్రహ్మ. 1.

అహం- నేను; అవ్యయం- నాశరహితమయిన; ఇమంయో
గం- ఈయోగమును; వివస్వతే- సూర్యుని కొఱకు; ప్రోక్త
వాన్- చెప్పినవాడనైతిని; వివస్వాత్- అసూర్యుడు; మనవే-
■ సూర్యుని కొనూరుడయిన వైవస్వత మనువు కొఱకు; ప్రా
హ-చెప్పెను; మనుః-అమనువు; ఇక్ష్యాకవే-ఇక్ష్యాకుకొఱకు;
అబ్రహ్మ-చెప్పెను.

భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.— నాశములేని ఈ యోగ విద్యను సూర్యునకు నేనుపదేశించితిని. సూర్యుడు తనకు సూర్యుడై న వై వస్వతమనువునకును పదేశించెను. వై వస్వతమనువు ఇత్యాదు మహారాజులకు పదేశించెను.

ఏవం పరపరాప్రాప్త మిసుం రాజర్షయో విరుః |

నకాలే నేహ మహతా యోగోనన్యః కరంతః. 2.

హే పరంతప-ఓయి అర్జునుడా; రాజర్షయః-నిమిప్రభృతిరాజర్షులు; ఏవం- ఈ ప్రకారముగా; పరంపరాప్రాప్తం- పారంతర్యము చేత బొందబడిన; ఇమం- ఈ యోగమును; విదుః- ఎఱుంగుదురు; మహతా- అధికమయిన; కాలేన- కాలముచేత; ఇహ- ఈ లోకమందు; సయోగః- ఆ యోగము; నన్యః- విచ్ఛిన్న సంప్రదాయమువలన నశించెను.

ఈ తెఱంగున పరంపరగా నుపదేశింపబడిన ఈ యోగ విద్యను రాజర్షులు తెలుసుకొనిరి. చాలా కాలమయినందున నా యోగవిద్య యీ లోకమున నాశమునొందెను.

సవనాయం మనూచేద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః |

భక్తోసిమే నఖాచేతి రహస్యం హ్యేత దుత్తమం. 3.

మయా-నాచేత; అద్య-ఇప్పుడు; పురాతనః-పూర్వమందున్న; సవనాయం యోగః- ఆ ఈ యోగము; తే-నీకొఱకు; ప్రో-

క్రీ-చెప్పబడను; త్వం-నీవు; మ-నాకు; భ క్త్య-భక్తుడవును;
 నభావ-చెలికాడవును; అసి-అయిరివి; ఇతి-ఇది; భవాన్యం-గోవ్య
 మైనది; హి-ఏకాగ్రము-వలన; ఏకత్-ఈజ్ఞానము; ఉత్తమం-
 శ్రేష్ఠమైనదో.

అర్జునా! నీవు నా భక్తుడవు, నా స్నేహితుడవు కాబట్టి,
 మీగుల రహస్యముయినదియు, నుత్తమముయినదియు నగు నీ
 యోగవిద్యను నీకు విశదముగా నుపదేశించితిని.

అర్జున ఉవాచ.

అవరంభ పతోజన్య పరంజన్య వివస్వతః॥

కథమ తద్విజా నీయాం త్వమాచా ప్రోక్తవానిరి. 4.

భవతి-నీయొక్క; జన్మ-పుట్టువు; అవరం-ఇప్పుడు; వివస్వ
 తః-సూర్యునియొక్క; జన్మ-జన్మము; పరం-మునుపు; అచా-
 న్వర్ణాదియందు; త్వం-నీవు; ప్రోక్తవానసీతియత్ - చెప్పిరివను
 నది యేదికలదో; ఏకత్ - దీనిని; కథం- ఎట్లు; విజానీయాం-
 తెలియుదును.

సూర్యుని పుట్టుక పూర్వము గలిగినది. నీవు వెనుకగలిగిన
 వాడవు. అట్లుండగా నీ వీ యోగవిద్యను స్వార్థార్థముపదేశం
 చితుముయే నెట్లు నేఱుంగుదువు.

శ్రీ భగవానుని పాదములకు.

జహాని జ్యోతి తాని జహాని తవ చాష్టక.

తాన్యహం వేద సర్వాణి వర్ణం వేద్యం పరంకవ. ౩

హే అర్జున- ఓయి అర్జునుడా; మంచ- నాకును; తవచ-నీకును; జహాని- అనేకమంటున్న; జహాని- జన్మములు; వర్ణ తీతాని- అతిక్రమించినవి; సర్వాణి- సమస్తములయినవి; తాని- అజన్మములను; అహం-నేను; వేద- యెఱుఁగుదును; హేపరంకవ- ఓయి అర్జునుడా; వర్ణం- నీవు; సవేద్య- ఎఱుగవు.

ఓ అర్జునా! నాకును, నీకును, యిదివరకు, అనేక జన్మములు అయినవి, చాటివచ్చితిని నేను ఎఱుఁగుదును నీవుఎఱుగవు.

అజోపిసన్న్ వ్యూర్తా భూతానా మిశ్వరోపిసన్

ప్రకృతిం స్వాను ధిష్ఠాయ సంభవామ్యా స్మిమాయమా.

అహం- నేను; అజోపిసన్- పుట్టుక లేనివాడనై; అవ్యయా

త్మాసిన్- నాశరహితమైన వ్యభావము కలివాడనయి; భూ

తానాం- అజ్ఞాది సమస్త భూతములకు; ఈశ్వరోపిసన్- ని

యానుకుడయినవాడనై; స్వాం- స్వగోయమైన; ప్రకృతిం- త్రి

గుణాత్మకమయిన మాయమును; అధిష్ఠాయ- కలములేసుకొ

ని; అత్మనూయయా- తనమాయచేత; సంభవాది- అవతరం

ముచున్నాను.

నేను పుట్టనివాడిను, అనికారుడను, ప్రాణులకు నియామకము, అయినను, నాదైన ప్రకృతిని, యవలంబించి, నా మాయవలన పుట్టుచున్నాను.

యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత

అభ్యుత్థా నమధర్మస్య తదాత్మానం వృజామ్యహమ్. 7

హి భారత- ఓ అర్జునుడా; యదాయదా- ఎప్పుడెప్పుడు;

ధర్మస్య- వర్ణశ్రమోదిత ధర్మమునకు; హిని- నాకనము;

భవతి- అవుచున్నదో; అధర్మస్య- అధర్మమునకు; అభ్యుత్థా

నం-అభివృద్ధియు; భవతి- అగుచున్నదో; తదాత్మానా- అప్పుడ

ప్పుడు; అహం- నేను; ఆత్మానం- నన్ను; సృజామహి- మా

యచేత పుట్టించుచున్నాను గదా.

ఓయి భారత ఏ ఏ కాలమున ధర్మమునకు హనికలుగునో,

అధర్మమునకు వృద్ధికలుగునో అప్పుడెల్ల నేనువచ్చుచున్నాను.

పరిత్రాణాయ సాధూసాం వినాకాయచ దుష్కృతామ్!

ధర్మ వంశ్థాన నాథాయ సంభవామి యుగే యుగే. 8

సాధూనాం- వన్నార్థప్రవర్తకుల యొక్క; పరిత్రాణాయ-రక్షణ

క్షణ కొఱకును; దుష్కృతాం- పాపాత్ముల యొక్క; వినాకా

యచ- నాకనము కొఱకును; ధర్మవంశ్థాన నాథాయ- ధర్మము

నిలుపుట కొఱకును; యుగే యుగే- ప్రతియుగమందును; సంభ

నామి- అవతరించుచున్నాను.

మణియు శిష్టచరిపాలన, దుష్ట నిగ్రహ, ధర్మసంరక్షణ, కా
అకు, ప్రతియుగమున అవతరించుచున్నాను.

జన్మ కర్మచమే దివ్య మేవయో వేత్తితత్వతః॥

త్యక్త్యాదేహం పునర్జన్మ నైతిమామేతి సోర్జున. 9

నే- అర్జున- ఓయర్జునుడా; యః- ఎవ్వడు; దివ్యం- అప్రా
కృతమైన; మే- నాయొక్క; జన్మ- మాయయౌషమైన జన్మము
ను; కర్మచ- సాధురక్షణాది కర్మమును; ఏవం- ఈ చెప్పబడి
న ప్రకారముగా; తత్త్వతః- యుధార్థము వలన; వేత్తి- ఎ
ఱుంగుచున్నాడో; సః- అపురుషుడు; దేహం- ఈ శరీరమును;
త్యక్త్యా- విడిచి; పునః- తిరిగి; జన్మ-జన్మమును; నైతి- పొం
దడు; (మరియు నేచున్నను) మాం-నన్ను; ఏతి- పొందును.

ఓ అర్జునా! ఎవడై నే నా అప్రాకృత జన్మమును, కర్మను,
నిశ్చయముగా యెఱుంగుచున్నాడో వాడు ఈ శరీరమును విడి
చిన విడవ మరల జన్మమును పొందడు, నన్నే పొందుచున్నాడు.

ఏతరాగ భయశ్రోధా నస్తయా మాముపాశ్రితాః॥

బహవోక్షాన తపసా పూతాము బ్భావమా గతాః. 10

ఏతరాగ భయ శ్రోధా, ఏత- పోగొట్టబడిన, రాగ- అగు
రాగమును, భయ-భయమును, శ్రోధా- శ్రోధమునుగలిగిన

ట్టి; మన్మథా- నా న్వహాపులయిన; మ- నన్ను; ఆహా-
తా- ఆశ్రయించినట్టి; బహు- అనేకులయిన నత్పరుషులు;
జ్ఞానతపసా- జ్ఞానము నెడి తపస్సు చేత; పూతాస్సంత- పరిశుద్ధు
లయిన నారలయి; మద్భావవం- నా న్వహాపమును; ఆ- తా-
సాక్షాత్తుగా పొందిరి.

అనురాగమును, భయమును, శ్రోధమును విడిచిన వారై
వా న్వహాపులై నన్ను ఆశ్రయించినట్టి నత్పరుషులు జ్ఞాన
యోగము చేత పరిశుద్ధులై నా న్వహాపములు పొందినారు.

ఏ యథామాం ప్రపద్యం : తాం వై వ భకాన్యహం |
మనుష్యాని వర్తంతే మనుష్యాః పార్థ వర్వశః. 11

హే పార్థ- ఓ యర్జునుడా; యథా- యే ప్రకారముగా, ఏ-
ఎవరు; మాం- నన్ను, ప్రపద్యంతే- తెలియుచున్నారో; అ-
హం- నేను; తా- వారలను; వై- అలాగుననే; భకామి-
అనుగ్రహించుచున్నాను; మనుష్యాః- మనుష్యులు; వర్వశః-
సర్వ ప్రకారముల చేత; మను- నారలెక్క; పార్థ- మార్గము
ను; అనువర్తంతే- అనుసరించుచున్నాను.

ఓ యర్జునుడా ఎవరెవరు ఏ ఏ కీరిగ నన్ను తెలియుచున్నా
రో, వారి వారిని, ఆయా ప్రకారములుగ నేను అనుగ్రహించు
చున్నాను. గాన ఎల్ల వారిలును నామార్గమునే నర్వ ప్రకార

మూలచేత అనువర్తించుచున్నాడు.

కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః |

క్షీప్రయా మానుషే లోకే సిద్ధి ర్భవతి శర్మకా. 12

కర్మణా- కర్మములమొక్క; సిద్ధిం- ఫలసిద్ధిని, కాంక్షంతః- కోరుచుండెడి జనులు; ఇహ- ఈ లోకమందు; దేవతా- షణ్డ ద్రావి దేవతలను; యజంతె- సేవించుచున్నారు; మానుషే- మానుష్య సంబంధమైన; లోక- లోక మందు; కర్మకా-కర్మమువలనబుట్టిన; సిద్ధిః-ప్రాప్తి; క్షీప్రం- శీఘ్రముగా; భవతి- అగుచున్నదో.

ఈ ప్రపంచమునందు మనుష్యులు ఫలాపేక్షతో ఇంద్రాది దేవతలను కొలుచుచున్నారు. ఈ మానుషలోకమున కర్మ ఫలము త్వరలో లభించుచున్నది.

చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మ విభాగకః |

తస్య కర్తార మపి మాం విద్య కర్తార మవ్యయమ్. 13

మయా- నాచేత; చాతుర్వర్ణ్యం- బ్రహ్మ క్షత్రియాది చర్ణ చతుష్టయము; గుణకర్మ విభాగకః- గుణ పత్వాది గుణముల మొక్కయు; కర్మ- తపశ్శమాది కర్మములమొక్కయు; విభాగకః- విభజనగా; సృష్టం- సృజింపబడెను; తస్య- ఆ కర్మమునకు; కర్తారమపి- కర్తవ్యము; మాం- నన్ను; అకర్తారం-క

తామగానివానిగా; అవ్యయం- నాకరహితుడిగా; సిద్ధి-తెలియుము.

సర్వాది గుణములు, కర్మలు, వీట్లు భేదములచేత నాలుగు వర్ణములు నాచే సృజింపబడినవి. ఆ నాలుగువర్ణములకు, నేను కర్తృత్వవను, అవికారుణ్నిగనుక, వన్ను కథాగాని వానిగా తెలియుము.

నమాం కర్మాణి లింపంతి నమేకర్మ ఫలస్సృహః|

ఇతిమాంయో భిజానాతి కర్మభి ర్నవబధ్యతే. 14

కర్మాణి- సృష్ట్యాదికమణములు; మాం-నన్ను; నలింపం-లి-అంటవు; మే-నాకు; కర్మఫల-కర్మఫలమందు; స్సృహః-ఇచ్చు; నః-లేదు; ఇతి-ఈ ప్రకారముగా; మాం-నన్ను; యః-ఎవ్వడు; అభిజానాతి-ఎఱుగుచున్నాడో; వః-వాడు; కర్మభిః-కర్మములచేత; నవబధ్యతే- కట్టువడడు.

కర్మలు వన్ను అంటవు, కర్మసిద్ధియందు నాకు ఆసక్తిలేదు. ఈ విధముగా నన్ను తెలిసికొన్న జ్ఞానిని కర్మఫలములు కట్టుకావు.

ఏకం జ్ఞాత్వా కృతః కర్మ పూర్వైర్విపి ముముక్షుభిః|

కురుకర్తృ పత స్తత్త్వం పూర్వైః పూర్వ తరం కృతం.

ఏవం- ఈ ప్రకారముగా; జ్ఞాత్వా- యెఱిగి; పూర్వైః-
పూర్వీకులయిన; ముముక్షుభిరపి- మోక్షాదివిషయపరల చేత
ను; కర్మ-కర్మము; కృతం-చేయబడిన; తస్మాత్-అకారణమున
లన; త్వం- నీవు; పూర్వైః- పూర్వీకులయిన జనకాదుల చే
త; కృతం- చేయబడిన; పూర్వతరం- పురాతనమైన; కర్మణ-
కర్మమున; తురు- చేయుము.

ఈ విధముగా తెలిసికొని ముముక్షువులయిన పూర్వీకులచే
త కర్మ చేయబడినది గాన నీవును పూర్వీకులచే అనాదిగఁగి
యబడిన కర్మమునఁ జేయుము.

కిం కర్త కిం కర్తేతి కవయో వ్యత్ర మోహితాః।

తత్తేకర్మ ప్రవక్ష్యామి యదజ్ఞాత్వా మోక్షనే శుభాత్.

కర్త- కర్తము; కిం-ఎట్టిది; అకర్త- అకర్తము; కిం-ఎట్టి
ది; అత్ర- ఈ కర్తజ్ఞాన విషయమై; కవయోపి- బుద్ధి ఘంతులు
ను; మోహితాః- మోహమును లొందిరి; (అకారణమునలన)
తే- నీ కొఱకు; తత్- అ; కర్త- కర్తమును; అకర్మ- అకర్మ
మును; ప్రవక్ష్యామి- తెన్నగాజెప్పెదను; యత్- ఏకశ్చాకర్మ
ములను; జ్ఞాత్వా- తెలిసి; అశుభాత్- సంసారమునలన; మో
క్ష్యసే- ముక్తుడవు కాగలవో;

కర్మ మొట్టటి అకర్మమొట్టటి, అను నీ సంశయమునందు బుద్ధి
ముతులమునాదా మోహమును తెందిరి. ఈ కర్మాకర్మలయొ
క్క మునుమును నీతిగాను చెప్పచున్నాను. బానిస తెలిసి
కొనిత, నీవు క్షేమము పొందగలవు.

కర్మణోహ్యపి బోధవ్యం బోధవ్యంచవికర్మణః॥

అకర్మణ్యే బోధవ్యం గమానా కర్మణోగతిః.

17

కర్మణః- కాస్త్రవిహితమయిన కర్మముయొక్క; తత్త్వం-
యథార్థము; బోధవ్యం- తెలియదగినది; అస్తి- కలదు; విక
ర్మణోపి- నిషిద్ధ కర్మముయొక్కయు; తత్త్వం-యథార్థము;
బోధవ్యం- తెలియదగినది, అస్తి-కలదు; అకర్మణః- కర్మ;
విహితమస్మిన్- ధావముయొక్కయు; తత్త్వం-యథార్థము
బోధవ్యం- తెలియదగినది; అస్తి-కలదు; హి- ఏ కారణమువ
లన; కర్మణః- కర్మాకర్మ వికరణముల యొక్క; గతిః- య
థాగతిగతి; గమానా- తెలియునకర్మమయినదో,

కర్మ వ్రేలి యనియు, నిషిద్ధకర్మ ఇదియనియు, కర్మా ధావ
ము వ్రేలి యనియు, ఈమూడుస్థితులను, చక్కగా తెలియ నల
యును, ఈ కర్మాకర్మ వికర్మల యథార్థస్థితి తెలియుట యక
ర్మము.

కర్మణ్య కర్మణః కశ్యే దకర్తనీవ కర్మణః
 మబద్ధిమా స్మమస్మేష మయత్కః కృత్సకర్మ కృత్.

యో:- ఎవడు; కర్మణః- వ్యాపారమాత్ర కర్మమందు; అ
 కర్త- కర్మ జేకపోవుటను, అనగా నిండియవ్యాపార మబ్ధి
 వమందు సాక్షియైన తనకు అకర్మకర్మమును; పశ్యేత్- చూ
 చునో; యో:- ఎవడు; అకర్మణీవ- కర్మాభావమందును; కర్మ-
 బ్రహ్మణః తెలియబడుచుండగా జేయ దగిన కర్మము చేయుట
 దాని; పశ్యేత్- చూచునో; న:- వాడు; మమస్మేష-మను
 వ్యులయిందు; బద్ధిమా- నిశ్చయాత్మక బద్ధిగలవాడు; న:-
 వాడే; కృత్సకర్మకృత్- నమిచ్చ కర్మముల జేసిన వా
 డును; యత్కః- యోగియు; భవేత్- అగును; బ్రహ్మ విచార
 మందు నిశ్చల మనస్సు గలవాడు, సకల కర్మముల నాదరిం
 చిన వాడగునను నీ వివక్షయై పండిత కృతంబగు నొక శ్లోక
 మిచ్చు జేర్చబడియె. “ శ్లో. స్మారంతేన నమస్తరీభా నీ
 చయే దత్తం మహీ మండలం । విప్రేభ్యః వీర్యదేవతా మ్ను
 రగణా న్సర్వేషు సంతర్పితాః । ఇహ మంత్ర నమాప్రణోతి ర
 మునా తత్తంత రీత్రంతతో । యస్య బ్రహ్మ విచారణే మ్న
 మనీ ప్రాప్నోతి ధైర్యం మహాః ” మఱియు కర్మకాండ క
 ర్మలనెదు శ్లోకమునకే బిచ్చబడిన యథాము గాక మఱియుగ,

యథాముగలదు అది యెట్లులనిన, భగవద్వీరిగాకేయబడిన నిత్య కర్మములకు అంధ్రహీనుత్విము లేదు గావున నవి య కర్మములని చెప్పబడుచున్నవి ఆ నిత్యకర్మములు చేయక పోవుట యకర్మము అయకర్మమునకు బ్రత్యవాయమే ఫలమగుట వలన నది యాప్రత్యవాయ ఫలకర్మమని చెప్పబడుచున్నది. అవగా నకర్తా కర్మములలో ఫలములేని నిత్య కర్మమందు అకర్మము నెవ్వడు చూచునో వాడును నిత్య కర్మములచేయని పక్షమందు అయకర్మమందు గర్తము పరకముఖ్య ప్రత్యవాయ ఫలము నిమ్మునని యెవ్వడు చూచునో వాడును అని చెప్పిన వ్యాఖ్యాన మస్మదంగీకృతముగాను గావున దొలుత మేము చెప్పిన యర్థమే యుక్తము.

కర్మయందు కర్తాభావమును ఎవడు తెలిసికొనుచున్నాడో కర్తాభావమునందు కర్మను ఎవడు తెలిసికొనుచున్నాడో వాడు మనుష్యులలోన బుద్ధిమంతుడు వాడే యోగి వాడే యెల్ల కర్మములు చేసినవాడు.

యస్యసర్వే సమారంభాః కామసంకల్ప వర్జితాః |

జ్ఞానాగ్ని దగ్ధ కర్మాణం తమాహుః పండితంబుధాః. 19

యస్య- ఏ యడోక్త దర్శియైనవానియొక్క; సర్వే- సమస్తములయిన; సమారంభా- కర్మములు; కామసంకల్పవర్జిత-

తా- కోరబడిన సంకల్పములేనివి; భవంతి- అగుచున్నవో; బు
ధాః-బ్రహ్మవేత్తలు; జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం- జ్ఞానమును నగ్నిచే
త దహించబడిన సకలశుభాశుభకర్మములుగలిగినట్టి; తం-ఆ
పురుషుని; పండితం- పండితునిగా; ఆహుః- చెప్పుదురు.

ఎవని కర్మలైతే కామ సంకల్పములు కావో యెవని కర్మ
లుజ్ఞానమునే నిస్సచే కాల్పబడినవో అట్టివానిని పండితుడని
విద్వాంసులు చెప్పుదురు.

త్యక్త్వాకర్మ ఫలా వంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః॥

కర్మణ్యైర్భి ప్రవృత్తోపి నైవ కించి త్కరోతిసా. 20

కర్మ- ఫలావంగం- కర్మ- కర్మణ్యైర్భి మానమును; త్యక్
త్వా-విడిచి; నిత్యతృప్తస్కో, నిత్య- నియతమును; తృప్త
స్కో- (విషయములయందును కర్మ-ఫలమునందును కర్మణ్యైర్భి
మాన కాంత్యలేక జ్ఞానము చేత) తృప్తుడయిన వాడగు
చు; నిరాశ్రయస్కో- నిరాశ్రయుడయిన వాడగుచు; కర్మణి-క
ర్మమందు; అభిప్రచ్యుతోపి- ప్రవర్తించినవాడయ్యును; సా-
వాడు; కించిదపి- కొంచమైనను; సకరోత్యేవ- చేయనివాడే.

కర్మఫలాపేక్షను విడిచి, నిత్యతృప్తుడై విషయప్రవృత్తిలే
నివాడు కర్మయందు ప్రవర్తించిన వాడయినను అట్టివాడు క
ర్మచేసినవాడు కాజాలడు.

ప్రా-బ్రహ్మమే; బ్రహ్మగ్న-బ్రహ్మమనునగ్నియందు; బ్రహ్మగా-
కత్యకత్యరూపమయిన బ్రహ్మముచేత; హుతం- హుతముము
చేయదమనే హవనక్రియ; బ్రహ్మహ- బ్రహ్మమే; తేన-ఆ; బ్ర
హ్మకమకానమాధినా- బ్రహ్మమనేడికమకామందు జితైకాగ్య
ముచేత; గంతస్యం- పొందదగిన ఫలము; బ్రహ్మహ- బ్రహ్మమే
అని తెలిసినవానికి గమకములేదు.

యజ్ఞపాత్ర బ్రహ్మమే, హుతావశ్యముబ్రహ్మమే, అగ్ని
బ్రహ్మమే, హుతముము చేయువాడు బ్రహ్మమే, బ్రహ్మకర్త న
మాధిచేత పొందదగిన ఫలము బ్రహ్మమే.

దైవమేవా పరేయజ్ఞం యోగినః పర్యపానతే |

బ్రహ్మగ్నవపరేయజ్ఞం యజ్ఞేనైవోప జాన్వతి. 25

అవర- కొందరైన; యోగినః-యోగులు; (కమకా యో
గులనుట) దైవ- దేవతాజన సాధనమయిన; యజ్ఞమే మేవ-
యజ్ఞమునే; పర్యపానతే- (కలాన క్రిత) జేయుచున్నారు; అ
వర- మరకొందరయిన జ్ఞానులు; యజ్ఞేనైవ- హవిస్సువాది
యజ్ఞసాధనము చేతనే; యజ్ఞం- పరమార్థముతో; గూడిన
యోగత్వము; బ్రహ్మగ్న- బ్రహ్మమనేడి యజ్ఞవిధాన మయిన
యగ్నియందు; ఉపజాన్వతి- హుతముము చేయుచున్నారు;

బ్రహ్మతైక నిష్ఠులవియభాము. ఇదిజ్ఞానయజ్ఞము.

కొందరు యోగులు ఫలాసక్తిచే దేవతాయజ్ఞ సాధనమైన యజ్ఞమునే జేయుచున్నారు. మరికొందరుజ్ఞానులు బ్రహ్మ సత్యమిది, కర్మమనేహవిస్మయము, హిమము చేయుచున్నారు.

శ్రోతాగ్రీడి సింద్రియా న్యస్త్య సంయమాగ్నిమ జహ్వతి।

శబ్దాగ్రీడి నిష్ఠయాన్యస్త్య పీంద్రియాగ్నిమ జహ్వతి। 26

అన్యే - మరికొందరయినవైష్టికులు; శ్రోతాగ్రీడిని - శ్రోతముమొదలయిన, ఇంద్రియాగ్రీ - ఇంద్రియములను; సంయమాగ్నిమ - నిగ్రహమనెడి యగ్నులయందు, జహ్వతి - హోమము జేయుచున్నారు; అన్యే - మరికొందరు; శబ్దాగ్రీడి - శబ్దముమొదలయిన; విషయాగ్రీ - విషయములను; ఇంద్రియాగ్నిమ - ఇంద్రియములనెడి అగ్నులయందు; జహ్వతి - వేల్పుచున్నారు.

మరికొందరు జ్ఞానేంద్రియములను నిగ్రహమనేనిష్ఠనందు హిమము చేసి సశింపజేయుచున్నారు. మరికొందరు విషయములను ఇంద్రియములనే నిష్ఠనందు హిమముచేసినశింప జేయుచున్నారు.

నర్వాణేంద్రియ కమాణి పాణికర్తాణి చాపరే।

అత్త సంయ మయోగాగ్నో జహ్వతి జ్ఞానదీపితే. 27